UPPTECKNADE
AF

E. NORDENADLER.

STOCKHOLM
FR. SKOGLUNDS FÖRLAG.
(SEELIG & C:IS FÖRLAGSFIRMA.)
CENTRALTRYCKERIET, STOCKHOLM, 1907.

Uti en af rikets fästningar, där min far, som var major vid fortifikationen, beklädde kommendantsysslan, föddes jag den 12 februari 1758. Min mor, som var dotter i ett förmöget köpmanshus i Stockholm, gifte sig 1755 med min far och hade i detta äktenskap tvenne söner och tvenne döttrar, hvaraf en dotter tidigt dog redan före min far.

Det blef ej min lott att någonsin få se min far emedan han dels var på längre afstånd kommenderad i tjänsten och dels såsom släktens hufvudman vistades vid riksmöten, under hvilken förrättning han afled i Stockholm, innan jag ännu fyllt tre år.

Det är naturligt, att jag föga minnes de husliga tilldragelserna strax efter min fars död. Jag påminner mig endast, att min mor mot vanligheten var bedröfvad och fällde ymniga tårar, att en tillförne osedd, stor och korpulent man ständigt vistades i huset och kallade min mor »mutter», att denne man insjuknade och dog, samt att under likkistan voro ställda kärl, som mottog ett från densamma ständigt droppande vatten. Jag har rörande denne man sedermera fått den upplysningen, att han blifvit befordrad till min fars efterträdare och lär haft för afsikt att förena sig med hans änka.

Vi flyttade rätt snart från kommendantshuset och hyrde rum i staden, där vi barn kommo skolan närmare och vår mor kunde beräkna ett lifligare umgänge med sina gamla vänner, hvartill hon icke saknade tillfälle, eftersom hon ansågs äga en tämligen betydlig förmögenhet.

Bland de många personer, som besökte min mors hus, befann sig äfven en främling. Han var resande i ekonomiskt ärende, såsom delägare i ett litet jordarrende, beläget nära staden. Han hade en hoftitel och ett ovanligt intagande utseende, klädde sig väl och var i umgänget smidig och hal som en nyfångad ål. Denne man blef min styffar.

Således inträffade den dag, då min mor för andra gången knöt hymens band. Ack, hon anade icke de djupa sorger, som denna dag bar i sitt sköte!

Jag ser mig i bröllopssalen stå mellan mina två syskon.

Våra ögon äro fästade på den lysande brudgummen, men ingen af oss hade ännu förstånd att fråga: »Kommer du att åt vår mor bereda glada dagar, kommer du att mot oss uppfylla en fars dyra plikter?»

Vi visste icke då, att just denna dag skulle bereda oss plågor, ja, till och med döden. O, min bror, min syster, välsignelse och frid öfver edra stoft!

Knappt hade bröllopsdagens ljusa sol sänkt sig under horisonten, innan vår barndoms himmel skymdes af tunga, kopparfärgade moln, ur hvilka förödelsens blixtar oaflåtligt ljungade. Nu var bröllopskonfekten förtärd men ersattes med kroppsliga misshandlingar, om förtjänta eller ej, sattes aldrig i fråga. På det vi ej måtte vämjas vid enahanda plågor, likasom vår far redan ledsnat att se oss i ansiktet, blefvo vi fastbundna vid stolar, och en annan kroppsdel blottades för att undfägnas med rotting, som hämtades från köpmansbodarna, då i en skoglös trakt

andra rekvisita voro sällsynta.

En öfverflödig armstyrka att föra denna rotting, då min bror en gång därmed fägnades, hade den påföljd att stadskirurgen måste efterskickas samt flera dagar besöka den misshandlade för att ändtligen få sårnaden helad.

Vi bodde i en stad, hvarest inom dygnet en dylik händelse blef känd och bedömd såsom den förtjänte, hvarför väl sedermera, så länge vi kvarstannade i staden, detta straffinstrument försiktigare användes.

Tiden inträffade att flytta från staden till en 30 mil därifrån aflägsen landtegendom, där vår grymme styffar hade en syster, som var gift med en possessionat. Fyra mil därifrån inflyttades vi i en liten, från människor aflägsen byggning, utan jordbruk, utan kreatur.

Detta ställe blef nu utmärkt för de mest afskyvärda handlingar, och här befann sig vår olyckliga mor utestängd ej mindre från sina forna, talrika vänner än från allt slags umgänge med människor. Här fråntogs henne all befattning med den inre hushållningen, all myndighet öfver barnen, och här funnos inga grannar, som kunde lyssna till våra nödrop och komma oss till hjälp. Här var detta odjur i ordets hela bemärkelse envåldshärskare. Då han från sin kammare någon gång inträdde i vår mors, hvarest vi om dagarna vanligen vistades, kunde ingen af oss möta hans åsyn utan att darra.

Ingen af hans barn och knappt hans hustru vågade då tala utan att han själf därtill gifvit anledning, och då han aflägsnade sig, efterlämnade han alltid sin vålnad såsom väktare öfver våra suckar, våra tårar, det enda språk hvarigenom vi dristade åt hvarandra meddela våra tankar.

Ofta besökte han sin närboende syster, men alltid så hemlighetsfullt, att man sällan visste när han gick bort, och alldeles icke när han återkom. Aldrig frågade han om någon af oss kunde läsa, aldrig om vi kunde bedja vårt Fader vår, aldrig, sedan hans ankomst, höllo vi någon bok i handen, såsom vi fordom gjort under vår goda mors tillsyn. Ånger, självförebråelse och förskräckelse hade till den grad förlamat hennes själsstyrka, att hon ej kunde annorlunda betraktas än såsom lefvande uti en oupphörligt pinsam dvala.

Vägen från modershjärtat till barnen och deras till sin mor blef sorgfälligt tillsluten. Vi sågo bedjande på vår mor efter bröd, men hon hade intet att gifva. Vi gingo på ett kallt lergolf utan skor och stundom äfven utan strumpor, vi beklagade oss för vår mor med djupa suckar; hon förstod oss, men förmådde ej lindra vår nöd. Våra mångläppade kläder ville falla af oss, men hon kunde ej ge oss några andra.

Min styffar tycktes tänka: »Hvartill behöfs skor och kläder, då jag med enris åt flickan och smala nyponkäppar åt gossarna kan hålla dem fullkomligt varma i den strängaste köld?

Man kan ju öfva sig att utan olägenhet äta gift, och likaså kunna människor inöfvas att en längre tid lefva utan föda.»

Och trogen dessa grundsatser, uppvärmde han oss ofta, men gaf oss sällan mat. En och två dagar utan föda var reglerad ordning, och efter hvarje väl genomgången svältkur halfkokades en korngrynsgröt, hvaraf ett stort fat framsattes, som på vår mage verkade ännu menligare än hungern.

Denna välfägnad serverades alltid om kvällen, och jag påminner mig lifligt, hur vi efter ett dylikt aftonmål, blefvo drifna in i vår så kallade barnkammare, hvarest fanns en gammal, smal dragsoffa med lock. Huruvida denna soffa utgjorde vårt beständiga läger, huruvida där funnos sängkläder och af hvilken beskaffenhet dessa voro, är något som jag glömt. Men däremot minns jag mycket väl, att vi sagda kväll sedan vi ätit den halfkokta gröten stoppades ner i soffan så nakna som vi kommit till världen, hvarefter locket pålades och tyngder där ofvanpå.

Detta hände, då min bror var sju, jag sex och min syster fem år. Vi nödgades ligga på hvarandra för att kunna

rymmas i den outdragna soffan.

Hur länge vi lågo där minns jag ej, men jag vet med säkerhet att det var åtminstone ett dygn, hvarom våra tjutande inälfvor och ett utseende rysligt att minnas och opassande att beskrifva, dessutom nogsamt vittnade.

En sådan behandling kunde under oafbruten fortsättning ej förfela sitt mål, och en osynlig hand lossade först min brors bojor och sedan min systers.

Odjuret trodde sig nu vara målet ganska nära, då endast jag var kvar af de utsedda offren. Straffdagarna ökades, fångspisen minskades eller uteblef efter behag, och han trodde sig redan se fågelns hufvud i snaran. Han såg däremot ej den starka handen; som utsträcktes för att rycka mig därur för att låta mig genomgå så många ännu okända öden.

Min styrka och ståndaktighet ökades för hvarje dag, och jag började bli allt mer modig och tilltagsen.

Barnkammaren låg intill köket, där det ofta fanns kall gröt, mjöl och kött, och dit tog jag ofta i smyg min tillflykt. En gammal jungfru, sin husbondes trogna tjänarinna, huserade där och skulle nödvändigt ha upptäckt mig, så framt hon ej med flit blundat, hvilket jag är desto mer benägen att tro, emedan jag allt mer och mer märkte, att hon började hysa ett slags medömkan med mig. Det hände icke så sällan att hon delade med sig åt mig af sina torra brödkanter, och jag smög mig därför allt oftare ut i köket.

Den gamla jungfruns deltagande i mitt grymma öde kunde dock till sist ej undgå tyrannens uppmärksamhet, och hon nödgades lämna huset. Jag fällde då många bittra tårar; nu vågade jag ej mer ta min tillflykt till köket, nu fanns det icke längre någon som smög till mig en brödbit då och då, ty min mor, som förr alltid varit känd just för sin ömma vård om sina barn och sin duglighet såsom husmor, var så kufvad af sin till tiger förvandlade man, att hon ej vågade annat än i minsta småsak lyda honom.

Denne man, som närmast kan liknas vid en afgrundsande, mottog genom föreningen med min mor en på den tiden betydande förmögenhet samt en allmänt aktad maka. Han var dock till sin person så okänd i den stad, där min mor bodde såsom änka, att ingen hade en aning om, att han hemligt lämnat Stockholm för att undgå sina många kreditorer.

Genom sitt äktenskap blef han i stånd att klarera sina skulder, men då var det också i det närmaste slut med min mors förmögenhet. Men icke nöjd därmed, uppbjöd han hela sin förmåga, och denna var i sanning stor, att plåga sin maka och hennes barn.

Hur lätt var det ej att med denna oerhörda grymhet skrämma och fullständigt förlama en kvinna, hvars skaplynne var så ödmjukt och fromt som min mors. Hon hade ingen, för hvilken hon kunde yppa våra lidanden, noga bevakad och afstängd från allt umgänge som hon var. Någon brefbärare fanns ej, med hvilken hon kunde sända sina bref, och till hvilken skulle hon för öfrigt skrifva?

Hennes mor och syskon bodde på sextio mils afstånd. Den stad hon lämnat och hvarest hon ägde uppriktiga och sanna vänner låg trettio mil från vårt dåvarande hem. För öfrigt, hvartill tjänade det att beklaga sig, då intet hopp fanns att få sitt öde förbättradt? Att fly var djärft, men också det enda sättet att slippa ut ur fängelset. Det berättas, att då hon en gång efter min flyttning hemifrån, tillgrep denna förtviflade utväg, satte hennes man ridande efter henne, upphann henne på tre mils afstånd och hemförde henne till fots framför sig till den förra fångenskapen som varade, till dess hon år 1776 genom döden befriades från sina lidanden.

Vare nu detta nog om dig, sällsamme människoplågare. Med alla dina uträkningar, med dina väl uttänkta planer, hvad har du vunnit, hvad blef din slutliga lott i tiden, hvilken kan tälja ditt öde utom tidens gräns, hvarest du nu vistas? Om du i Stockholm kunde lifnära dig på spelhusen några år, hur gick det dig likväl till slut? Du blef ju en tiggare i ordets hela bemärkelse, du upptogs sjuk från gatan och blef genom polisens omsorg förd till ett lasarett,

där du uppgaf andan, och din eländiga kropp lades i en simpel trälåda, som bars till grafven af okända personer. Hvem begrät din bortgång, hvem saknade dig? Ingen. Nu är du alltså där, hvarifrån du aldrig återvänder. Måtte du ej där behöfva anropa min bror och syster om en droppe vatten att svalka din tunga.

Jag återvänder nu till berättelsen om de mer eller mindre anmärkningsvärda händelser, som inträffat under min vandring på den stora världsbanan.

En söndag vid middagstiden var mig ålagdt att efterse min halfbror, som stod på en stol vid fönstret i faderns kammare, hvarifrån man hade fri utsikt.

Några mögliga brödkanter lades till mig. Under det jag med god smak förtärde dem, råkade jag kasta ögonen åt gården, just när tvenne personer kommo åkande och stannade utanför byggningen. Min styffar uppehöll sig i köket. Jag ropade förmodligen till min mor, som befann sig i kammaren intill den där jag var, om de främmande, ty hon kom in till mig, sade något som jag glömt, klappade mig på kinden, började gråta och skyndade in till sig, medan min styffar hördes ryta i förstugan. Detta hände, då jag var sju år.

De främmande voro en underofficer samt skjutsbonden, den förre afsänd att hämta mig till min farbror, som var öfverstlöjtnant och min förmyndare samt bodde åttio mil från mitt hem. Genom flera anonyma bref hade han blifvit uppmanad att skyndsamt rädda mig ur en annars oundviklig död. Af denna anledning, och sedan genom säker brefväxling min omänsklige styffars barbariska förfarande med visshet blifvit utrönt vara sådant, som de anonyma brefven tillkännagåfvo, blef berörda afskickning afsänd.

Från föräldrahemmet fördes jag nu till en egendom belägen tolf mil därifrån, tillhörig min då i änkestånd varande styffarmor, en af forna tiders högst aktningsvärda kvinnor. Här vistades jag flera veckor för att återhämta krafter och erhålla kläder.

I början förvånades alla öfver mig, emedan jag aldrig kände mig mätt, men denna egenhet gaf sig snart. Tvenne ämbetsmän, hvilka skulle resa till Stockholm, voro vänliga och läto mig följa med, ty jag måste färdas genom denna stad för att komma till min farbror och förmyndare.

Ännu i dag minns jag hur välvilligt jag i hufvudstaden mottogs af min mormor samt många på mödernet besläktade personer, men efter ett kort vistande bland dem fördes jag till andra anförvanter, hos hvilka min farbror äfven för tillfället vistades.

Självfva julaftonen, sedan alla ljus voro tända, trädde jag storögd in i denna stora människosamling, men jag hann inte långt in i salen, förrän jag omringades af en mängd åskådare af olika ålder och kön, som trängde sig fram för att beskåda och äfven vidröra mig. Ingen utlänning, som färdas genom Sverige med något sällsynt djur, kan väcka en mer obegränsad förvåning än den, som här var rådande. Detta berodde dels på, att mitt utståndna lidande var så väl bekant, och dels emedan jag efter flera månaders välfägnad så förundransvärdt vuxit på bredden, att jag i dubbelt afseende förekom en och hvar på det allra högsta märkvärdig.

Min farbror, som leddes af helt andra grundsatser än min styffar, anställde genast en passande lärare för så väl mig som sina tvenne med mig nästan jämnåriga söner, hvilka dock voro vida före mig i kunskaper. Men det arbetades desto flitigare med mig intill min farbrors död 1772, då jag erhöll en annan förmyndare såväl som ett annat hem.

Detta blef nu Stockholm, där min förmyndare var ämbetsman. Det lämnades åt mig att själf bestämma den bana jag ville beträda såsom nyttig medborgare, så att förmyndaren i stöd af mitt val måtte kunna sätta mig under passande information.

Jag valde militärståndet, men föredrog sjöstaten, hvarför jag engagerades vid dåvarande Galer-flottan och började den vanliga kursen till officersexamen hos en subalternofficer af staten. Denne mottog befälet å ett

kofferdifartyg destineradt till Medelhafvet, samt uppmuntrade mig att göra sällskap och därunder såväl fortsätta den teoretiska utbildningen som äfven erhålla någon praktik i métiern. Min förtjusning öfver förslaget var stor, och min förmyndares bifall var ej svårt att vinna. I augusti månad 1774 lättade vi ankar, och vår bestämmelse var Marseille.

Efter en tröttsam och enformig resa löpte vi i slutet af november in i Marseilles hamn. Så vidt jag kunde upptäcka hade staden inga vidare sevärdheter att bjuda på. Mer än tvenne vackra gator med prydliga hus såg jag ej till, ehuru staden var stor och med den yppersta hamn, som kan tänkas. Cisterner och vattenkonster funnos på många ställen, men brunnar blef jag ingenstädes varse. Att denna stad är gammal, därom vittna den oregelbundna anläggningen och de smala gatorna, men hufvudsakligen ämnad till handelsstad, äger den för detta ändamål allt hvad som kan önskas.

Med största medlidande beság jag de många i denna hamn liggande galererna, inrättade såsom fängelse, dels för brottslingar, dels för gäldenärer. De förra voro vida sämre hållna och placerade än de senare, men bägge klasserna smidda i bojor, som voro med lås fästade vid det så kallade sängstället. Brottslingarna brukades till allmänna arbeten liksom våra fästningsfångar, men gäldenärerna hade hvar för sig en liten skrubb, och många af dem kunde genom sina händers arbete förtjäna en rätt betydlig dagspenning. Jag såg i synnerhet skomakare, skräddare och urmakare flitigt sysselsätta sig, och alla röjde samma lugn, som om de setat hemma i sitt eget hus.

De för gäld fängslade hade likväl med brottslingarna det gemensamma, att de voro rödklädda, men förbrytarnas kläder voro dock af vida sämre beskaffenhet än de andras.

Vi firade julen i denna stad, men julmaten var ej lik den därhemma, emedan lutfisk och skinka voro i denna stad okända födoämnen. Komjölk var också högst sällsynt men ersattes af borickemjölk, som ej var dyr och ingalunda skämde risgrynsgröten, hvilken tillsatt med rödt vin och socker smakade förträffligt.

Ordinärt vin betaltes ej stort högre än godt dricka i Sverige, hvilket synnerligen behagade sjömännen. Men intet fägnade mina ögon och retade min gom, som det stora öfverflödet af vindrufvor, apelsiner, fikon, kastanjer m. m. som här vankades.

Jag höll ej på styfvern, men hvem gör väl det vid min dåvarande ålder? Dock, Adam fick ej länge stanna i paradiset. Vårt skepp som fulländat inlastningen af vin, olja, citroner, pomeranser, apelsiner m. m. gjordes segelklart, och i medio af januari lyftes ankar, seglen tillsattes, båt och slup intogos, och man behöfde ej ropa: »blås Kajsa!»

Af de, som besegla dessa farvatten torde ej många ha varit med om att från Marseille till Helsingör -- en sträcka på omkring 500 mil -- så godt som hela vägen få styra kurs och länsa för stormseglen. Sådant hände dock oss, hvarjämte får tilläggas såsom lika ovanligt, att ingen insjuknade under hela resan. Den gick alltså både fort och väl ända tills vi skulle inlöpa i Kanalen.

En dag inträffade sjömörker af den beskaffenhet, att man knappt såg hundra alnar framför sig. Under kaptenens vakt vid tretiden på eftermiddagen ropade utkiken: »Land förut!»

Detta upprepades af mannen vid rodret. Kaptenen flög som ljungelden upp ur kajutan, ryckte till sig rodret och lade det i lä, hela besättningen kom i rörelse, stormstagsseglen tillsattes och det brassades bidevind.

Ingen visste hvar vi befunno oss, men på mindre än hundrafemtio alnars afstånd sågo vi en stor klippa, på hvilken tre torn voro uppförda. Kaptenen var rådlös och församd, styrmannen halffull, men bibehöll dock sin vanliga rådighet.

Han rusade ned i hytten samt kom upp med en stor bok, som han kallade »Holländska sjöspegeln». Sedan han gnuggat sömnen ur ögonen och rådfrågat boken, utbrast han helt förnöjd:

»Denna klippa är Kisskasserna. Vi måste ändra kurs och söka oss genom bränningarna för att få sikte på Guernsey och sedan följa det landet, så komma vi ut i rätta farvattnet.»

Nu gingo två män upp i stormärsrån för att hålla utkik, och efter deras rop: »Bränning i lä! Bränning i lovart!» förde kaptenen rodret. Inom några minuter dök Guernsey mycket riktigt upp framför oss, och kursen ställdes efter styrmannens råd. Allt aflopp så oväntadt lyckligt, att skeppet blott en enda gång lindrigt stötte utan att skadas.

Luften klarnade vid solens nedgång, stormen lade sig något, och innan mörkret hunnit gömma landet för oss, var kursen i rätt farvatten behörigen ställd samt en säker upplysning vunnen, att vi varit på väg att löpa genom den så kallade Verkerde-kanalen.

När vi kommo in i Östersjön, svek den goda vinden, som hittills gynnat vår resa, och köld och motvind uppehöllo oss länge i detta farvatten. Vi hade lupit in i Nyköpings skärgård, då en dag ett förfärligt isglopp fastgjorde våra segel. Vinden var stormande ostlig, vi kunde ej manövrera skeppet och således ej undgå att sacka ned emot landet och klipporna, som äro belägna långt ut till sjöss.

Natten tillstundade. Med stor ansträngning lyckades vi lossa ankartågen, och yxor funnos till hands vid masterna för att i nödens stund kapa dem. Vi voro beredda att låta ankaret falla och såmedelst rädda fartyg och last. I denna förtviflade belägenhet uthärdade vi en lång, stormande natt, hvilken helt oförmodadt aflöstes af en lugn morgon, klar väderlek och sydvästlig vind. Redan hade vi kommit in mellan klipporna, men isen tinade så småningom upp, så att man blef herre öfver seglen, och tidigt samma dags eftermiddag mötte lots från Landsort, som förde oss in i Ärhamra hamn, där vi flera veckor afbidade skärgårdens rensning.

Den öfvade sjömannen glömmer gärna utståndna mödor och faror, sedan skeppet väl kommit i land, men jag för min del fattade så bestämd afsmak för detta yrke, att jag oåterkalleligen afsvor detsamma. Min förmyndare understödde kraftigt detta beslut samt utverkade, att jag år 1775 blef underofficer vid ett värfvadt regemente, med hvars chef jag räknade släktskap. Denne chef, som var högt aktad både såsom duglig officer och god medborgare, omfattade mig på ett särdeles faderligt sätt. Under hans vård var jag därför nog lycklig att erhålla såväl god teoretisk bildning som förträfflig tjänstöfning vid ett regemente, som den tiden var synnerligt utmärkt framför andra.

Efter flera års tjänstgöring i garnison och nu kommen till myndig ålder, permitterades jag till Stockholm för att hos min förmyndare lyfta mitt fädernearf, några hundra riksdaler, samt fullmakt att vara fänrik vid det regemente vid hvilket jag tjänade.

Hvem vågade nu stiga till höger om mig eller mäta sig med mig i förmögenhet? I det senare fallet lärde jag dock snart att gifva efter, ty sedan jag fullbordat min ekipering, var jag synnerligen lätt att lyfta, synnerligast som jag såsom surnumerär saknade lön.

En i hemorten bosatt vän erbjöd mig att på landet hos honom njuta fritt vivre, och jag begagnade denna förmån några månader, men då jag ej för länge borde begagna mig af hans gästfrihet, beslöt jag att annorstädes försöka min lycka. Jag såg mig i saknad af all utväg till ackordssumma, således för beständigt utan lön, och utan sådan en tiggare i full uniform.

Hvad var att göra? Utan vidare öfverläggning reste jag från min frikostige vän till Stockholm.

Här kom jag in i umgängeslifvets hvirfvel och blef så hufvudyr, att jag knappt visste hvar jag var och ännu mindre kom ihåg hvad jag egentligen skulle göra i Stockholm. Jag glömde, att jag haft för ändamål att inför konungen yppa min betänkliga ställning och jag blef så försoffad, att jag trodde mig äga allt och behöfva intet.

Konungen vistades på Gripsholm, där han också mottog uppvaktningar. Men en dag lästes helt oförmodadt i det

officiella bladet, att hans majestät hädanefter ej å Gripsholm mottog andra personer än de, hvilka därtill blefvo kallade. Jag läste dessa ord om och om igen, men de förekommo mig dock såsom en chiffer till hvilken jag ej hade någon nyckel. Men till sist uppfattade jag denna annons så, att just nu borde jag resa till Gripsholm för att undgå trängsel och skuffning, och när jag väl fattat mitt beslut, satte jag det i snar verkställighet.

När jag anlände till Gripsholm, borde jag enligt den tidens reglerade ordning anmäla mig hos tjänstförrättande generaladjutanten för att bli presenterad.

Jag gjorde äfven detta, men blef till att börja med så croiserad af denne herres eldsprutande ögon, att jag säkert stupat på stället, om jag icke snart åter hämtat mod.

På min ödmjuka anhållan att bli föreställd för majestätet, svarade han barskt:

»Har ni då inte läst avisorna?»

»Nej.»

»Gå då och läs dem.»

Jag svarade, att jag under min nära sextio mil långa resa ej hade på någon enda gästgifvaregård sett några avisor.

»Gå då och studera dem», sade han, »så får ni veta, att konungen under sin vistelse på Gripsholm ej vill se andra personer än dem han kallar -- farväl!»

»Se så för tusan, nu har du det trefligt! Flyg nu om du kan tillbaka in i den där muntra hvirfveln att hämta styrka och tröst», tänkte jag på min väg från slottet till gästgifvaregården i Mariefred. Väl ditkommen träffade jag en lifdrabant, som jag kände och som bad mig att vända om för att i drabantsalen råka flera bekanta. Jag återvände, och under samtal med dessa inträdde i salen en mycket stor och massiv ämbetsman, som jag kände och gick direkt fram till mig.

»God dag, min vän! Hvad har ni för ärende hit?» frågade han.

»Jag önskade bli föreställd för konungen, men med stöd af en kungörelse i avisorna har generaladjutanten afslagit min begäran.»

»Å lappri, ställ ni er bara vid de där dörrarna, och när de öppnas till levern, så följ med sviten in och ställ er bakom generaladjutanten.»

Jag följde noga denna föreskrift, och det gick förträffligt, men att beskrifva de blickar jag fick af generaladjutanten, då jag ställde mig bakom honom, öfverskrider vida min ringa förmåga.

Emellertid blef jag föreställd, och därjämte yttrade generalen någonting halfhögt till konungen. Förmodligen var han, trots sina barska blickar, nog hygglig att upplysa om att jag var en långväga resande, som icke sett de nyaste avisorna. I detsamma jag presenterades framlämnade jag en kort supplik, hvilken konungen mottog nådigt men icke öppnade.

Därefter gick majestätet omkring och samtalade med många. Kronprinsen Gustaf Adolf satt på golfvet på en grön, med guldfransar kantad sidenkudde, och förlustade sig med att rulla en liten trissa till än den ene än den andre af de uppvaktande. Den framför hvilken trissan stannade borde sakta rulla henne åter till prinsen. Alla iakttogo denna skyldighet med undantag af en gammal, ovanligt korpulent hög ämbetsman. Då trissan stannade hos honom, bugade han sig och undanbad sig med en ursäkt detta höga nöje.

Jag, som stod strax bakom honom, hade då den djärfheten att fatta trissan och i all underdånighet rulla den

tillbaka till prinsen. Konungen, hvars snabba blick genast lade märke härtill skrattade högljudt, och litet hvar drog på munnen åt min stora dumdristighet. Detta tilldrog sig i februari månad 1780.

Levern var slutad, och jag befann mig bland bekanta i drabantsalen för att med dem äta middag vid kavaljerstaffeln, dit alla sådana resande voro självbjudna, då en kunglig lakej inträdde med konungens befallning, att jag skulle infinna mig vid den så kallade cancellitaffeln, och denna befallning åtlyddes naturligtvis.

Emot aftonen kom en annan lakej med konungens befallning, att jag skulle bevista aftonens spektakel. I detsamma ridån föll, kom en lifpage fram till mig, sägande:

»Konungen befaller, att ni anskaffar er chefs vittnesbörd om er person samt att ni, så snart ni erhåller detta, ofördröjligen infinner er här på Gripsholm.»

Detta skedde äfven tre veckor senare.

Jag har numera under dessa femtiofem år förglömt huruvida jag äfven denna gång blef föreställd för konungen, ej heller påminner jag mig vid hvilken taffel jag spisade. Dess lifligare har jag i minnet bevarat, att på eftermiddagen vid skymningens inbrott en kunglig lakej underrättade mig om att majestätet befallde, att jag samma afton skulle infinna mig i den kungliga cerclen.

Jag infann mig tidigt i drabantsalen, genom hvilken alla måste passera för att inkomma i societeten. Ännu aldrig hade jag sett en sådan lysande samling herrar och damer, som den, hvilken här defilerade.

Klockan blef både sex och sju. Flere af drabanterna, som visste om min inbjudning, sade till mig:

»För all del, gå nu in, det är hög tid!»

En af betjäningen, som passerade genom salen och förmodligen hört, att jag hörde till de inbjudna, sökte att på artigt sätt påminna mig därom, men allt förblef utan inflytande på en försoffad varelse, hvars fötter voro såsom fastspikade vid golfvet. Något senare på aftonen bar man ut till mig ett stort glas ej spirituös men välsmakande dryck samt läcker konfekt, och sedan kom en page med konungens befallning, att jag följande morgon skulle infinna mig hos hans handsekreterare för att erhålla svar å min i underdånighet framställda supplik.

Det är mig omöjligt att frambära någon ursäkt för min tölpaktighet denna kväll; den förefaller mig nu rent utaf oförklarlig, och jag kan ej annat än med grämelse tänka därpå.

Jag inställde mig dagen därpå hos konungens handsekreterare, som underrättade mig att statssekreteraren för krigsärendena fått befallning att vid första vakans genom dödsfall och vid hvilket infanteriregemente som helst anmäla mig till fänriks lön. Därjämte lämnades mig från konungens enskilda kassa 150 riksdaler samt å majestätets vägnar löfte om en lika stor summa årligen, intill dess jag erhöll lön.

Hvilken skulle ej ha funnit sig nöjd med detta lyckliga resultat, men månne det ej kunde bli ännu lyckligare?

Ack nej! Den osynlige, som i mina barnaår ryckte mig ur dödens armar, hade utsett mig att på den stora världsteatern spela många svåra och hvarandra högst olika roller.

Med mina 150 riksdaler på fickan och min konungs höga löfte om beskydd för min framtid, var jag dock icke nöjd med mig själf, då jag i Mariefred satte mig i en släde och afreste till Stockholm, dit jag samma afton ankom.

Om en kinesisk ambassadör anländt, skulle allmänheten ej ha samlat sig omkring honom med större nyfikenhet än mina bekanta gjorde det kring mig. Hvar och en som kände mitt namn hade genom ryktet försport min framgång hos konungen. Man lyckönskade mig därför nu till att ha blifvit en stor man, och det fanns till och med en och annan, som utbad sig min rekommendation.

På gatan mötte mig en viss troman med hvilken jag var befryndad, men som hittills ganska knapphändigt lyft på hatten, då jag ödmjukt hälsat.

Nu kom han emellertid brådskande öfver gatan för att hälsa på mig.

»Välkommen till staden», började han. »Har du varit här länge? Du har väl inte glömt, att vi äro släkt? Jag ålägger dig, som en samvetsplikt, att du besöker mitt hus.»

Jag bugade mig djupt, tänkte och teg, men alla de smickrande artigheter, hvarmed man till höger och vänster öfverhopade mig, kunde ej återställa det lugn och den munterhet jag ägde, innan jag ännu sett Gripsholm. En sällsam aning om någonting förestående vidrigt plågade mig, jag kände ej längre någon trefnad i glada sällskapskretsar. Det tillhörde endast framtiden att lösa detta problem, och den gjorde det.

De penningar, som konungen täckts lämna mig, voro stora i en hushållares hand, men då borde jag äfven aflägsna mig från Stockholm. Jag slet mig alltså från alla lockande nöjen bland släkt och vänner, för att under öfningstiden tjänstgöra vid regementet och sedermera intaga min förra fria boning hos min vän på landet.

Under denna vistelse bekom jag år 1781 i juli månad bref från statssekreteraren för krigsärendena med underrättelse, att konungen befordrat mig till kornett med lön vid ett visst kavalleriregemente. Jag bör härvid erinra om, att jag i slutet af år 1780 anmält mig hos denne ämbetsman såsom sökande en fänrikslön vid ett indelt regemente, där genom dödsfall vakans inträffat, men efter en långvarig väntan erhållit detta svar:

»Innan jag mottog Edert bref, var ifrågavarande vakans redan af kungl. majestät bortgifven.»

Sålunda flyttades jag till en alldeles okänd befattning utan häst, utan sadel, utan uniform och utan pengar. Hvad var då att besluta annat än en snabb Stockholmsresa?

Inom några dagar uppvaktade jag statssekreteraren, som hjärtligt lyckönskade mig och gaf en mer detaljerad beskrifning öfver min vunna befordran än han genom avertissementsbrefvet meddelat. Han upplyste mig nu om, att regementet hade en uppsättning af reservmanskap, hvilken uppsättning svarade mot regementets halfva styrka och var indelad i kompanier, som årligen öfvades till fots af en därtill bestämd

kornett, sedan denne bevistat mötet till häst. Statssekreteraren tillade, att till min vunna befordran hörde denna befattning.

Jag frågade, hur stor lönen var, och han svarade 84 riksdaler samt att boställe ej medföljde.

»Måste jag vara beriden?» frågade jag vidare.

»Naturligtvis», ljöd svaret. »Hur vore det i annat fall möjligt att göra möten till häst?»

Kallsvett pärlade på min panna, och jag stod några ögonblick stum, men så repade jag åter mod.

»Såsom fänrik vid ett värfvadt infanteriregemente skulle jag genom kunglig nåd erhålla 150 riksdaler årligen till dess jag kunde erhålla lön på stat, samt endast några veckors tjänstgöringsskyldighet om året», sade jag. »Men nu däremot måste jag vara beriden vid ett regemente, som årligen gör dubbla möten, och detta mot den ringa lönen af 84 riksdaler. Jag kan ej nog beklaga min förlust af lön i den vakans, om hvilken jag hade äran lämna så färsk underrättelse, och jag ser mig ej ha annat öfrigt än ingå till konungen med underdånig framställan om orimligheten i, att utan egen förmögenhet mottaga den ifrågavarande placeringen, hvilken jag således, såsom fattig karl, måste i underdånighet undanbedja mig.»

Vederbörande blef synbart förlägen öfver detta bestämda yttrande samt bad mig återkomma efter några dagar och dröja något med att uppvakta konungen. Jag lofvade detta och aflägsnade mig.

Vid min återkomst förkunnade statssekreteraren, att konungen vid min befordran ej kunde göra annan ändring än framdeles transportera mig, men att högstdensamme såsom hjälp till ekiperingen behagat lämna mig 150 riksdaler.

Jag uttalade min underdåniga tacksamhet för konungens nåd, men då jag ej fann det möjligt, att med denna summa bestrida en kavalleriekipering eller att kunna existera på en så liten lön, förklarade jag, att jag nödgades, ehuru ogärna, fullfölja min plan att söka konungen.

Statssekreteraren gick under tystnad några slag fram och tillbaka på golfvet, hvarefter han yttrade:

»Af egna medel ökar jag med hundra riksdaler den summa konungen utlofvat, samt lofvar tillika att vid första vakans till fänrikslön hafva er i godt minne. Hvad säger ni därom?»

Jag trodde mig nu förstå, att han ej ville att konungen skulle få reda på den mig frångångna fänriksvakansen, och som denna herre befann sig i en så säker ställning att han kunde göra

både ondt och godt samt äfven hålla ett gifvet löfte, bestämde jag mig för att sätta hans för öfrigt väl kända och aktade karaktär på prof. Jag mottog alltså de båda summorna och aflägsnade mig.

När jag anskaffat den nya uniformen, infann jag mig å en lever för att tacka konungen.

Vid detta tillfälle såg hans majestät ganska nådigt på mig, och vändande sig till den bredvid honom stående generaladjutanten anmärkte han:

»Det är ju en snygg uniform», hvarpå han räckte mig handen att kyssa. Men denna nådebevisning hörde förmodligen till etiketten, då officerare vid rangregementena blefvo presenterade för majestätet.

Efter denna ceremoni gjorde jag mig resfärdig för att begifva mig till min station i Finland.

Här träffade jag icke en enda bekant, men en aktningsbjudande chef och älskvärda kamrater fördrefvo dock känslan af ensamhet. Chefen lämnade mig en munderad häst till det förestående mötet, och då påföljande reservmöte inträffade, tillvann jag mig ett smickrande bifall, emedan jag var van vid denna tjänstgöring, då däremot kavalleristen i allmänhet anser all infanteriexercis så motbjudande, att han föga eller intet vinnlägger sig därom.

Efter öfningstidens slut erhöll jag permission, hvilken prolongerades flera gånger till den påföljande våren, och sålunda fick jag tillfälle att en längre tid uppehålla mig i min forna hembygd. Jag sökte på allt sätt göra mig bekant, huruvida någon fänrikslön blifvit ledig genom dödsfall, men när jag i detta afseende förblef i min förra okunnighet, åtnöjde jag mig med hoppet och for till regementet.

Det var ett stort nöje för mig att få återse min allmänt vördade chef, som äfven nu omfattade mig med oförminskad godhet och i likhet med förra året lämnade mig till begagnande en sadlad häst, utan hvilken jag ej kunnat göra mötet.

Efter vanligheten inträffade därefter öfningen med reservmanskapet, bestående af fem kompanier med befäl af en subaltern samt tvenne underofficerare vid hvarje kompani och en major i egenskap af det helas chef.

Ehuru det var sent på hösten hade vi detta år en gynnsam väderlek, så att manskapet kunde flitigt öfvas. De uppnådde äfven så stor färdighet, att man vågade samla kompanierna i bataljon för att tillfredsställa såväl chefens som andra officerares nyfikenhet att för första gången få se ett sådant reservmanskaps progression i vapenöfning. Kavalleriofficeren hyser, som redan är sagdt, bestämd afsmak för infanteriexercis, och följden däraf blef, att ingen ville anföra bataljonen, utan måste jag såsom öfvad infanterist, mottaga denna förrättning, ehuru jag uttalade misstroende till min skicklighet.

Med fyra subalterner och tio underofficerare formerades denna bataljon och öfvades några dagar i öfverensstämmelse med dåvarande infanterireglementes lättare rörelser. För generalmanövern, som chefen ville åse, utsattes äfven dag, och denna afpassades så, att den följande skulle vårt uppbrott ske.

Dagen kom, så skön och klar som en midsommardag, och vi lifvades alla af önskan att förtjäna bifall.

Åtföljd af många officerare infann sig öfversten, hälsade truppen och blef hälsad tillbaka, hvarefter han befallde öfningens början med handgreppen, därefter linjemarsch och slutligen bataljonens brytning till manöver.

Handgreppen jämte marschen öfverträffade betydligt vår egen förväntan, men marschen gick så mycket sämre. Hur var för öfrigt annat möjligt, då underofficerarna såsom plutonchefer omöjligt kunde instrueras till full säkerhet på så kort tid, och då en divisionschef, en gammal löjtnant, till och med öfverträffade dessa i okunnighet?

Emellertid förklarade sig öfversten på det högsta nöjd med vårt gemensamma arbete, aftackade oss samt afreste till staden följd af sina officerare jämte den major, som tjänstgjort såsom vår chef. I majorens frånvaro blef nu den gamle löjtnanten chef, emedan han var äldst på platsen, och alla de öfriga endast kornetter.

Denne man hade tillbragt nära hälften af sina lefnadsår i underofficersskolan samt ägde ringa kunskaper och ett dåligt hjärta.

Vid middagsbordet föll samtalet på den nyss ändade manövern. En ung, hetlefrad kornett förebrådde löjtnanten att upprepade gånger ha felat i kommando, hvarigenom deras division vilsefördes och hela rörelsen således misslyckats. Löjtnanten försvarade sig envist, och man begärde till sist mitt yttrande, som löd:

»Efter mitt förmenande felade alla, ehuru mer och mindre.»

Striden mellan de förstnämnda fortsattes med stegrad häftighet, och till slut lämnade löjtnanten bordet samt gick ut till trumslagaren och befallde denne att slå ställning.

Oaktadt vår stora förvåning skyndade vi dock ut, och hvar och en ställde sig framför sitt kompani. Löjtnanten trädde därpå fram till min bäste vän, en mycket enfaldig men i grund och botten god och hederlig gosse, och befallde honom att strax börja exercisen.

En ny ordväxling började, och då jag hörde löjtnanten på det gröfsta förolämpa min beskedlige kamrat, var jag nog oförsiktig att blanda mig i leken. Därigenom ådrog jag mig själf ett lika plumpt anfall, hvilket till den grad uppretade mig, att jag drog blankt mot min förman, ehuru jag visste, att den som gjorde sig skyldig till ett dylikt beteende, var utan räddning förlorad. Exercisen upphörde tvärt, vi marscherade in i kvarteren, och jag hade för sista gången beträdt detta för mig så ödesdigra öfningsfält.

Staden låg helt nära vår kantoneringsplats. Rapport afsändes till majoren, vår chef, och snart var han på platsen. Vi blefvo inkallade i förhör, och efter inhämtade upplysningar om den timade katastrofen, återfor han till staden för att afgifva rapport om händelsen, emedan öfversten vistades där.

När det började skymma, kom en bekant in till mig för att resonera litet om det timade uppträdet. Vi funno tyvärr, att mitt uppträdande ej på något sätt kunde vridas till min ursäkt, eftersom löjtnanten icke kunde förmås att afstå från laglig talan mot mig. Jag tillstyrktes därför, att såsom redan förlorad, utmana honom, helst han året förut ej vägrat en dylik satisfaktion åt en annan kamrat.

Utmaningen antogs, och duellen ägde rum utan att någon af oss blef sårad.

Jag återvände därpå till mitt kvarter och sof lugnt och godt hela natten.

Då dagen grydde, affordrades jag sidogeväret och förklarades i arrest, hvarefter vakt ställdes utanför min dörr.

Det egendomliga i denna händelse är att chefen och hela officerskåren stod på min sida, och jag endast hade min vederdeloman emot mig. Men jag vill ej smutsa min penna med några yttranden om denne man, som genom sitt handlingssätt dömt sig själf. Sådan står han upptecknad i minnets bok, där äfven jag står uppförd, visserligen mycket klandervärd, men ingalunda vanärad. Jag har emellertid dyrt fått plikta för den villomeningen, att vänskaps- och kamratlagarna bjuda individen att trampa de borgerliga samfundslagarna under fötterna.

Mitt arrestrum flyttades till staden, och till min stora förundran fann jag där före mig tvenne kamrater häktade för delaktighet i min förbrytelse.

Den ene hade varit min sekundant, och den andre var samme kornett, som blifvit så ovärdigt behandlad af löjtnanten ute på fältet.

Inom några dagar var krigsrätten samlad, och jag ställdes inför den.

Min vederpart, som var en välbekant brännvinsadvokat, hade inkallat en sådan mängd vittnen, att gårdsplanen var nästan fylld af dem.

Han blef emellertid både öfverraskad och snopen, då jag själfmant i minsta detalj berättade hela tilldragelsen, öppet erkände min brottslighet och underkastade mig krigslagens fulla tillämpning.

Slutligen uppmanade jag honom att, därest han kunde, häremot göra invändningar. Han iakttog envis tystnad, till dess krigsrätten upprepade samma anmodan, då han omsider stammande förklarade, att han hade intet att invända. Mina arresterade kamrater rannsakades därefter, och deras straff blef helt obetydligt, men jag dömdes, såsom jag väntat, att arkebuseras.

Konungen, som nyss afrest till Spaa, och därefter förmodades komma att besöka Paris, hemväntades ej förrän efter flera månader. Jag skulle emellertid kvarstanna i arresten under väntan på ingen annan ändring i dödsdomen än att af nåd få behålla lifvet samt naturligtvis förlora tjänsten. Vid öfvervägande häraf, och då slumpen öppnade vägen för mig till några hundra riksdaler såsom ackord för en liten syssla, beslöt jag att rymma ur fängelset och sedermera söka lejd.

Sedan krigsrätten utfärdat domen öfver mig, fördubblades vakten så, att en post utställdes på gatan för porten och fönstren, en i förstugan och en inom salsdörren eller utgången till förstugan. Innanför salen lågo tvenne midt emot hvarandra belägna kamrar, den ena för mig ensam, den andra för mina tvenne arresterade kamrater. En rymning föreföll alltså otänkbar, men till allmän förundran lyckades den dock.

Med värdinnan blef öfverenskommet, att sedan ljus blifvit tändt om kvällen, skulle pigan infinna sig hos mig för att ömsa sängkläder, hvilka buros från och till vinden. De buros i små afdelningar för att vänja posterna vid denna oskyldiga förrättning, hvarvid salsposten merendels öppnade dörren åt pigan till förstugan, där vindstrappan var belägen.

Under detta bärande gick jag oafbrutet fram och tillbaka i min kammare, spelande på en fiol. En af de arresterade kamraterna, som var klädd såsom jag och äfven liknade mig något till utseendet, kunde äfven spela fiol och gick ofta fram och åter emellan kammarna, medan pigan bar sängkläderna.

I samma ordning de nya kläderna nerburos, blefvo de gamla uppburna på vinden, och nu återstod endast bolstret. Min kamrat tog nu fiolen, och fortsatte att såsom jag gjort det, gå spelande af och an på golfvet, medan jag kastade på mig pigans kläder och hufvudkläde, bundet långt ned i ansiktet samt hukade ned mig till hennes längd. Därefter tog jag det stora bolstret, som skylde mer än halfva min kropp, gick genom salen fram till posten, som öppnade dörren för mig, så att jag kunde sträfva uppför vindstrapporna. Allt var ganska väl öfverlagdt och ännu

bättre satt i scen, och vid anställd undersökning förblef rymningen så inhöljd i dunkel, att hvarken vakten eller någon annan individ kunde anses brottslig och dömas till ansvar.

På vinden var allt i god ordning; mina kläder voro nerpackade i kappsäcken, och den omtänksamma värdinnan hade äfven försett mig med en riklig matsäck. På vindsgafveln fanns en stor öppning med lucka framför. Denna öppnades nu, och ett starkt tåg nedfirades till marken och fästades säkert på vinden. Ett öfverflödigt antal bärare hade placerat sig nedanför och emottogo min nedhissade saker. Sist kom rymmaren själf, som släppte sig ned medels tåget från nära trettio alnars höjd. Jag hamnade på bakgården till nästa hus, hvarifrån mina hjälpare försiktigt släppte ut mig på gatan. Vi begåfvo oss därifrån till ett hus några stenkast längre bort, där en med tvenne hästar förspänd schäs hölls i beredskap af en god vän, en ung, intagande officer, som genom natt och dag förde mig öfver gränsen in på det ryska området.

Jag stannade i Fredrikshamn, dit jag medförde ett bref till ett aktadt köpmanshus, som därefter med mycken välvilja ständigt stod mig öppet. Mitt första företag var att hemsända en underdånig böneskrift om konungens lejd, och under väntan på svar förnöttes tiden med läsning samt umgänge i några goda hus.

Staden bestod till större delen af välbyggda trähus, med regelbundna och breda, ehuru ej stenlagda gator. Vid min ankomst dit tog jag in på en så kallad gästgifvargård, hvars värd var ifrån högre ort instruerad -- och därför aflönad -- att noga utforska alla svenska resenärer. Han begärde att få se mitt pass, men jag förklarade att jag ej hade något dylikt, och en stund därefter fick jag besök af platsmajoren B., som på bruten svenska befallde mig göra sällskap till kommendanten T.

Jag efterkom genast befallningen, och det förvånade mig på det högsta att se en platsmajor och en kommendant samtidigt lika muntra och glada. Jag var själf för mycket trött och kanske äfven alltför nykter att ha nöje af dessa herrars spörjsmål på bruten tyska. Deras frågor voro äfven sådana, att de alldeles icke lockade mig till någon öppenhjärtighet. Jag erkände emellertid, att jag saknade pass, och platsmajoren underrättade kommendanten därom, hvarpå jag åter förfogade mig till min artige värd, som ej uraktlåt att med sina frågor utfylla hvad kommendanten försummat.

Utom förut omtalade köpmanshus öppnades äfven andra för mig, och jag tillbragte min tid i god trefnad bland åtskilliga aktade borgersmän, hvilka voro hemma i det svenska språket. Handlande af ryska nationen såg jag däremot sällan ibland dem, men hvilka orsakerna voro därtill, vill jag låta vara osagdt. Jag vet endast att de sistnämnda ej uraktläto att noggrant bevaka mig i min egenskap af svensk. Till och med skiltvakterna voro dag och natt uppmärksamma på mina steg och hade hemliga order att ofördröjligen rapportera, ifall jag visade nyfikenhet att bese fästningen. Jag gick därför såsom på nålar och lämnade aldrig utan tillstånd fästningen, men fick likväl märka, att all min försiktighet var otillräcklig.

Mina fönster voro belägna midt emot artillerigården, och ehuru denna var omgärdad af ett åtta alnar högt brädstängsel samt ständigt bevakad af en vaktpost, misstänkte man mig likväl för att vara så skarpsynt, att jag kunde undersöka artilleriattiraljen. Denna bestod dock till största delen af viskare och laddskyfflar, emedan man flera veckor nattetid transporterat kanoner, kulor och bomber till Petersburg för att vidare fortskaffas till Krim, afbidande ett fredsbrott, som turkarna då (1784) ville göra.

Af en händelse kom jag att gå upp på vinden, hvarifrån man tydligt kunde se en del af fästningen. Min nyfikenhet narrade mig att stanna några ögonblick i vindsfönstret.

I detsamma skedde aflösning på artillerigården, och jag fick en oväntad visit af platsmajoren, som tilltalade mig med barskhet och frågade hur jag vågat gå upp på vinden.

»Det var en ren händelse, att jag gick ditupp», svarade jag kort.

»Ni har naturligtvis ritat af fästningen?»

»Sådant förstår jag mig ej på, herr major.»

Till all lycka hade jag reda på den gode mannens smak och fann mig därför föranlåten att med mitt flaskfoder plikta för min oförsiktighet. Ehuru jag för den gången lyckades lugna och förlika mig med denne noggranne tjänsteman, hade jag dock nödgats byta kvarter följande dag, såframt ej en lyckligt funnen och af kommendanten gillad förklaring mellankommit.

Jag hade blifvit föreställd för furst L**, chef för ett här förlagdt infanteriregemente samt för hans öfverstlöjtnant, och båda dessa herrar voro utmärkt älskvärda mot mig, en förmån, som för öfrigt delades af alla svenskar. Jag hörde till exempel att så ofta en vid svenska gränsen boende baron Wrede, som tjänat såsom kunglig lifdrabant, kom hit, hade alla vakter furstens order att gå i gevär.

En herr C-t, f. d. auditör vid Savolax regemente, blef hos dessa herrar mottagen med utmärkt ynnest. Han spisade alla dagar vid furstens bord, ehuru placerad långt ned, men hos öfverstelöjtnanten sattes han öfver mig, emedan man påstod, att auditören gick före mig i värdighet. Inom mig lika nöjd med hela rangordningen, drog jag likväl i tysthet den lilla slutsatsen, att fursten under en sjuårig vistelse i Sverige antingen måtte ha fått ett orätt begrepp om vår svenska rangordning, eller också hyste en särskild förkärlek för denne auditör. För min del alldeles inte bländad af den glans, som kastades på mig i nyssnämnda herrars sällskap, höll jag mig hellre hos min redlige och anspråkslöse välgörare och besökte herrar ryssar ej oftare än jag därtill var nödd och tvungen.

Jag hade nu passerat julhelgen, och under besöken i den ryska kyrkan ej funnit de grekiska ceremonierna så särskildt märkvärdiga, med undantag af Trettondagen, då jag fick bevittna rent otroliga påhitt.

På isen upphöggs en vak, som var ungefär sex alnar i fyrkant, och dit vallfärdar från kyrkan klockan nio på morgonen en lysande procession.

Den förnämste prästen går främst, bärande Frälsarens krucifix i ett mässingsfodral. Efter honom följer en annan präst med St. Niclas i ett skåp, och sedan två och två präster, om tillgången tillåter, men i vidrigt fall andra kyrkobetjänter, af hvilka hvar och en invid vänstra sidan bär ett skåp med en helgonbild uti, noggrant iakttagande att städse hålla skåpdörren öppen. Efter dessa bäras alla heliga fanor parvis, och sist kommer hela församlingen, som numera mest utgöres af enklare människor.

När prästen med krucifixet och de öfriga officianterna under idkelig sång ändtligen ordnat sig kring vaken, uppstår dödstystnad, medan prästen välsignar och viger vattnet. Sedan doppar prästen krucifixet tre gånger i vattnet under något slags läsande.

Därefter sjunges och bedes, hvarpå processionen återtågar i samma ordning under kanonsalut.

Den förnämste prästen åtföljes af en officiant, som bär ett krus med vigvatten och en stor borste fästad på ett horn. Vid ingången till fästningen stannar processionen, prästen fattar borsten, doppar den i vigvattnet och bestänker det kejserliga vapnet öfver fästningsporten. Den inom samma port uppställda vaktposten får sedan en släng af slefven, hvarefter man fortsätter tågandet till högvakten, där alla möjliga fanor äro blottade, och vakten saluterar under full musik.

Prästen bestänker först fanorna särskildt, sedan kommenderande officerare, därefter trumma och fältmusik och sist hela vakten i klump, hela tiden under sång och bön. Ordningen föreskrifver egentligen att processionen därefter skall återvända till kyrkan, men på sista tiden, då herrskaperna ej längre vilja gå med i processionen, utan bestämt sig för att möta helgonen på halfva vägen, har det blifvit prästens skyldighet att passera förbi mera betydande herrars hus och igenom de öppnade fönsterna bestänka de innestående expectanterna. I Petersburg är denna ceremoni mer lysande än här, men för öfrigt ungefär lika.

Det var egendomligt att se hur människomassan, efter processionens borttagande, skyndade att tvätta händer och ansikte samt uppsamla vattnet i större och mindre kärl, hvari det sedan under hela året noga förvaras och sparsamt användes. Jag förundrade mig i synnerhet öfver en massa unga flickor, som endast medförde Eau de Lavande flaskor af detta vatten, men jag kom snart nog underfund med, att detta hade sin stora nytta.

En oförmodad och hastig bekantskap med en ung ryska, lärde mig snart känna nyttan af detta helgade vatten. Efter ett kort samtal med mig, skyndade hon nämligen bort till en låda, där hon hade en dylik flaska gömd, göt några droppar däraf i en skål med vatten, hvari hon tvättade sig. När detta var gjordt, föreföll hon nöjd och belåten, oaktadt hon varit nog oförsiktig att med en främling göra början till en bekantskap, som hon fruktade kunde ha vådliga följder för framtiden.

För öfrigt är det ej ovanligt att få se människor kläda af sig och hufvudstupa kasta sig i vattnet för att tvätta sig, men dessa äro sådana, som antingen begått någon grof missgärning eller äro uppfyllda af ovanlig trosnit.

Ifrån St. Staffansdagen begynner en fastetid som räcker ända till påsken. Under hela denna tid ätes ingen annan slags mat än fisk, vegetabilier samt drickes brännvin, men då andakten är som djupast, tillåtes ej en gång kokt mat, utan herrskaperna få nöja sig med rå surkål, champignoner, kålrötter, rättikor, lök och gurkor. En sådan middag har jag i sällskap med en mängd officerare ätit hos en viss öfverstelöjtnant. Till råga på allt, hör det till andakten under fastan, att gifta personer ej få se hvarann.

När man påskdagen återser de personer, som man sett St. Staffansdagen, kan man endast med möda igenkänna dem, emedan de mer likna ur grafvarna uppstigna lik än lefvande människor. Och det är sannerligen inte underligt, att folk längtar efter påsken.

Klockan tre påskdagsmorgonen gick jag in i ryska kyrkan, som var fullproppad med djupt andäktiga människor. Under hela gudstjänsten höll hvar och en ett smalt, brinnande vaxljus i handen. En bredvid mig stående ryss, visade mig den artigheten att öfverräcka åt mig ett brinnande ljus. Han höll armen rakt utsträckt, och då jag såg, att den började darra af ansträngningen, mottog jag ändtligen ljuset och tackade för artigheten.

Prästen läste ur skriften med ständigt samma ton, hvilken efter mitt musikaliska förstånd utgjorde generalbasen till alla de toner, som vid vissa tillfällen utströmmade från tvenne körer. Körsången föreföll okonstlad, men utomordentligt harmonisk, innehållande snart sagdt alla möjliga stämmor.

Efter en timmes oafbrutet sjungande och läsande, inträdde plötsligt allmän tystnad. Åtföljd af några officianter gick prästen ur kyrkan, medan menigheten stannade kvar under ljudlös tystnad.

Efter några minuter återkom prästen, och vid sitt inträde ropade han högt tre gånger:

»Frälsaren är uppstånden!» samtidigt uppvisande det förut nämnda krucifixet. Den djupa tystnaden bröts nu af ett högt sorl, och klockorna, som i en rysk kyrka äro minst sex till antalet, samt under hela fastan endast brukats till sakta klämtning, ringde nu högt och oafbrutet till klockan sju, då ottesången ändtligen var slut.

Den märg och styrka, som gått förlorad under fastan, försöker man nu så fort som möjligt återhämta, och på påskdagen ätas ägg, oräkneliga ägg. Nu fråssas, nu super man sig full, nu raglar man på gatorna, sjunger, slåss och kysses. Och när kvällen kommer, spelas det upp till dans, hvilket naturligtvis förnöjer kvinnokönet, som under många veckor ej fått taga ett enda danssteg.

Hvad som vid dessa festligheter i synnerhet stötte mitt svenska allvar, var att hvar och en som uppvisar ett ägg, sägande: »Kristus är uppstånden!» måste utan hänsyn till kön, stånd eller värdighet mottaga en kyss, hvaremot man i utbyte lämnar ifrån sig ägget. Jag har sett min öfverste gifva ett ägg och en kyss till de vakthafvande soldaterna, summa 150 man = 150 kyssar.

En dag under våren fick jag tillstånd, att i furst L**s sällskap gå utanför fästningen för att bese det utanför Wiborgska porten uppställda infanteriregementet, som nu skulle *en Parade* marschera genom staden för att intaga lägret. Jag måste tilldela detta regemente en sanningsenlig éloge; det paraderade som dockor, excercerade som preussare och manövrerade som bönder.

Sedan exercisen någon tid pågått i lägret och vunnit i stadga, tillbjöds jag af fursten en sadlad häst och jag erhöll kommendantens tillstånd att bese lägret.

Exercisen begynte snart, men af alla tecken att döma, skulle det ej bli någon så kallad *bon jour*. Regementet fullbordade först handgreppen, hvilket skedde oklanderligt, men då fronten sattes i marsch, var och förblef det en omöjlighet att under tvenne timmars oafbrutet arbete uppnå en jämn takt.

Den allra precisaste regementsmusik angaf takten, svordomar och tillmälen skuro genom luften, men fronten lät sig ej bekomma utan fortsatte i sitt anletes svett såsom den börjat, och saken förblef ohulpen hela dagen.

Jag gjorde i tysthet den lilla anmärkningen, att hela felet bestod däri, att vid fötternas framkastande, kom foten upp i takten i stället för att nersättas, och som pluraliteten felade häri, blef en naturlig följd, att marschdirektion, rättning o. s. v. blef bortfuskadt.

Gevären sattes för fot, och truppen fick ändtligen hvila. Herrar officerare samlade sig kring fursten och mottogo nu den råga, som kan strömma öfver från ett desperat hjärta.

Trumman gaf åter tecken, och order gafs att man skulle chargera med krut. Plutonerna fingo avancera på det gamla viset, nämligen så, att den pluton, som skall skjuta, rycker fram ur linjen, men detta är ej nödvändigt att beskrifva, emedan erfarenheten lärt oss, att en dylik rörelse endast åstadkommer buller, med förlust af folk. I dess ställe vill jag anföra en händelse, som högligen förbluffade en svensk åskådare.

En viss löjtnant felade i uppmärksamhet under plutonelden, hvarigenom någon oordning uppkom. Fursten rusade strax fram och tilltalade honom barskt. Den unge mannen ursäktade sig i all ödmjukhet, men förskaffade sig därigenom furstens ytterligare onåd, stöttes från sin pluton och befalldes att marschera strax bakom regementsmusiken, som tio steg bakom regementet marscherar i bataljonsluckan, och i den hedersposten soutenerade sig löjtnanten till exercisens slut. En och annan obetydlig manöver gjordes, och därpå gjorde den annalkande natten slut på krigsöfningen.

Jag tackade öfversten allra ödmjukast för den mig förunnade nåden, och han befallde mitt utlåtande.

På min förklaring, att jag utomordentligt beundrade hvad jag sett, svarade fursten:

»Å, detta var just icke det bästa, en annan gång skall ni få se på annat.»

Jag bedyrade, att hvad jag redan sett var sällsynt och att jag ej kunde tänka mig någonting ännu märkvärdigare.

Några dagar därefter, sedan jag i nära tio månader tåligt afbidat svar på min böneskrift, ankom med posten från Stockholm ett dokument, som tillstadde mig att få inkomma i riket för att inför domstol afgifva min förklaring.

Dokumentet skickades för sin storleks skull till kommendanten, och följande morgon fick jag besök af platsmajoren, som omtalade att ett bref under min adress fanns att afhämta hos kommendanten.

Jag skyndade till kommendanten i sällskap med platsmajoren och fick nu tillfälle att lära känna det rätta ryska lynnet. Tusende frågor gjordes mig med anledning af det ankomna brefvet. Jag läste det, och kommendanten, som ej förstod svenska språket, befallde platsmajoren öfversätta detsamma. Inkast gjordes vid hvarje mening, frågor vid nästan hvarje rad, och allt tydde på, att man önskade ställa så många hinder som möjligt i vägen för

min hemresa.

Jag märkte detta mer än väl, men låtsade ej därom, emedan det roade mig att se hur långt de ämnade gå. Mitt enfaldiga lugn retade kommendanten till sist att rent ut förklara, att jag omöjligt kunde få resa, förrän jag med en bål punsch tillfredsställt hans längtan och åtrå.

Jag utbad mig därför äran af hans och platsmajorens besök samma eftermiddag, ehuru deras tillstånd redan var sådant, att de mycket väl kunnat spara denna fest till påföljande dag.

För att tillfredsställa deras längtan, uppfylla mitt löfte samt gifva dem goda tankar om den svenska nationen, lät jag tillreda en ansenlig bål punsch, samt inbjöd äfven några andra officerare jämte borgare i staden att hålla dem sällskap.

Deras glädje, då de fingo se den jättestora bålen roade mig obeskrifligt. Jag proponerade strax konung Gustaf III:s skål, och deras plåga att af nationellt nit nödgas afstå från allt drickande, var det enda verkliga nöje jag hade under hela min vistelse i Fredrikshamn.

Följande dag anträdde jag hemresan, men vid min ankomst till Stockholm, kände jag mig till att börja med såsom en främling. Jag var dock nog lycklig att blifva väl mottagen af anhöriga och vänner, ehuru ej så krusad, som då jag kom från Gripsholm. Missödet i tjänsten och måhända äfven den själstyngande atmosfären inom ryska området hade inverkat så på mitt lynne, att jag numera i muntra sällskap var så godt som oigenkännlig, och bemödandena att omskapa mig, misslyckades fullständigt.

Efter flera veckors förlopp blef jag ändtligen kallad, att en dag inställa mig för generalkrigsrätten. Dess dåvarande ordförande var en liten, oansenlig man med utomordentligt höga tankar om sina förmenta militäriska talanger. Han mottog mig med en så lång och för alla ledamöter tröttande straffpredikan, att jag i största ödmjukhet dristade upplysa honom om, att krigsrättens protokoller kunde tillräckligt vittna om min afsky för mitt i hetsighet begångna brott.

Jag begagnade vidare tillfället att förklara, att jag ingalunda var hågad att genom advokatyr förlänga den obehagliga rättegången, utan anhöll, att utslaget måtte falla så snart som möjligt.

Kort därefter stadfästes äfven domen om min arkebusering, hvarefter ordföranden åter började sin predikan, men då jag tyckte mig redan ha hört så mycket som behöfdes, strök jag på foten. Jag hindrades dock från att afträda, tills jag afhört preses sista ord:

»Nu går ni till konungen.»

Jag bugade mig och afträdde.

Åter förflöto några veckor, innan jag erhöll utslaget, och med detta framför mig, uppsatte jag en böneskrift, hvari jag erkände min ovärdighet att någonsin bekläda ett ämbete i fäderneslandets tjänst, i synnerhet att fullfölja krigarens bana. Men jag anhöll -- icke om lifvet, som genom konungens lejd var skyddadt -- utan om det, som var mig ännu kärare, om lyckan att få räknas bland konungens undersåtar.

Denna böneskrift inlämnades i behörig ordning, men en längre tid förflöt, innan jag erhöll något svar.

En dag satt jag på ett kaffehus, då en person kom fram till mig och bad om ett enskildt samtal, hvarpå vi följdes åt ut.

Den för mig obekante personen sade mig då:

»Konungen befaller, att ni i morgon klockan tio infinner er i kammartjänaren Gribergs rum på slottet. -- Farväl.»

Jag infann mig på utsatt tid och tillkännagaf anledningen till mitt besök. Kammartjänaren gick in till konungen, återkom, öppnade dörren till ett annat rum och tillsade mig att gå ditin.

Efter några minuter kom konungen ut i en så kallad puderkappa samt endast till hälften friserad och sade:

»Jag beklagar, att jag ej denna gång kan rädda er. Inom vissa regementen i finska armén saknas hos subalternkåren tillbörlig disciplin. Ett exempel måste statueras, och ni har ju er lejd. Hvarthän ämnar ni er?»

Med en djup bugning svarade jag:

»Till Holland, som rustar sig till krig mot Österrike.»

»Rätt så. Men ni måste denna årstid resa landvägen och passerar därvid Helsingborg. Till en där stationerad major vid husarerna, som heter ... låter jag sända 300 riksdaler, som ni personligen får lyfta.

Ifall ni om ett par år gör ansökan därom, får ni återkomma till riket, och allt skall vara glömdt. Ni är ung, ni kan under ett krig få lära något och med sådana kunskaper bli nyttig för ert fädernesland.»

Konungen nickade åt mig och försvann. Detta inträffade i februari 1785.

Några dagar därefter fanns min supplik inlämnad i expeditionen påtecknad med konunges vägran att bevilja mig nåd, och jag lät den där få hvila i ro.

Jag hade redan dessförinnan anmält mig hos holländske ministern, baron van Borck, och bekommit löfte om rekommendationsbref till hans bror, en generalmajor i holländsk tjänst.

Vid min ankomst till Helsingborg uppsökte jag den major till hvilken konungen hänvisat mig, men pengarna voro ännu ej ankomna.

Jag började just befara, att en ny olycka drabbat mig, då majoren sände bud efter mig samt lämnade mig den utlofvade penningsumman. Han beklagade, att jag icke kunde fara sjövägen, som vore långt billigare, utan måste tillsätta en stor del af den bekomna summan på den långa och dyrbara landsvägsresan.

Jag rekommenderade mig, och hemkommen till mitt logis, satte jag mig att grubbla på majorens ord angående den kostbara landresan, samt uppgjorde därefter en helt annan plan.

Jag påminde mig att från Fredrikshamn var jämn sjöfart till Amsterdam, så att jag för godt pris borde därifrån kunna komma till sistnämnda stad. Äfven erinrade jag mig, att svenska handskar vore högt gouterade i Ryssland, och jag beräknade med visshet fri resa till Fredrikshamn, så vida jag medförde ett parti sådana, eller så mycket som kunde medföras på en släde, som jag inköpt.

Jag tillhandlade mig alltså femtio dussin fruntimmershandskar à 5 riksdaler dussinet, och ställde därefter kosan direkt till Grisslehamn.

Här möttes jag af den oväntade och förtretliga underrättelsen, att Ålands haf hvarken bar eller brast. Sedan jag i mer än fjorton dagar afbidat ändring häri, drog jag ej längre i betänkande att öfver Torneå färdas till Fredrikshamn. Efter trenne veckors resa och tillryggalagda 280 mil efter en häst för fyra skilling milen, hade jag glädjen återse mina för ett år sedan lämnade vänner.

Sedan jag några dagar hvilat ut, måste jag öppna butiken och sålde hastigt och lustigt fjorton dussin handskar à tolf rubel dussinet, samt till en rysk handlande de återstående dussina för elfva rubel. För mina 250 riksdaler ägde jag nu 564 rubler, en påräknad vinst, hvilken dock hade blifvit betydligt större, ifall jag afyttrat varorna i Petersburg.

Jag förvandlade nu mina pengar i holländska gyllen genom växel på ett i Amsterdam varande handelshus, samt uppgjorde därefter med en holländsk skeppare att mot tre holländska dukater få på egen kost medfölja till Amsterdam, dit vi anlände i juni månad 1785.

Här sammanträffade jag med åtskilliga svenska officerare, hvilka samlat sig till tjänst under öfverste Göran Sprengtporten, som af republiken var kallad att uppsätta en frikår. Jag inbjöds att inträda i denna, men eftersom jag medförde goda papper, hvilka kunde förskaffa mig större förmåner på annat håll, måste jag afslå anbudet, och afreste med Trechschuiten via Rotterdam till Breda, där general van Borck hade sin station. Till Rotterdam anlände jag sent på aftonen och hade då så när tagit sista steget på min olycksbana.

Å Trechschuiten uppehöll jag mig i stora rummet, där frakten var lindrigast, och slog mig ner strax bredvid kajutan. Därinne sutto tvenne resenärer, som flitigt anlitade glasen. Genom den öppnade dörren fingo de syn på mig, och inbjödo mig att hålla dem sällskap.

Vi meddelade oss med hvarandra på tyska språket, och sedan jag besvarat en massa frågor, måste jag dricka några glas med dem samt lofva att ta nattkvarter hos dem i Rotterdam.

Jag var mycket glad öfver min goda tur och landsteg förnöjd i sällskap med mina nya vänner, men i detsamma kom en fransk officer, som varit med på samma skuta, springande, tog mig i armen, drog mig afsides och sade ifrigt:

»Gå icke med de där, utan följ med till mitt kvarter.»

Jag följde honom, ehuru något förvånad, och återsåg ej vidare mina värdar. Den unge officern upplyste mig om, att de voro välbekanta »Seelverkooper» (slafhandlare), så att om jag kommit inom deras dörr, hade jag förvisso sedermera förpassats såsom arbetare till någon af de västindiska öarna.

Dagen därefter, sedan jag ytterligare tackat min räddare, afreste jag till Breda och framlämnade till general van Borck hans brors rekommendationsbref. Men döm om min häpnad, då jag fick denna underrättelse:

»Tvisten med Österrike är nära att biläggas. Alla krigstillrustningar skola upphöra, och jag beklagar, att jag alltså ej kan placera er.»

Jag rekommenderade mig, glad öfver att jag så väl lyckades dölja min djupa nedslagenhet, samt återvände till Amsterdam. Alla krigsrustningar upphörde så småningom, förlikning ingicks, och de bedragna svenskarna återvände hem, med undantag af några, som sölat ned sig i skuld och ej hade någon annan utväg än att sälja sig själfva, för att såsom arbetare på de indiska plantagerna framsläpa sina återstående dagar.

Före afresan från Amsterdam kommo jag och några landsmän öfverens om att tömma en afskedsbägare tillsammans.

Vi samlades för detta ändamål på ett värdshus, dit vi äfven inbjudit en svensk, som var löjtnant vid holländska marinen, och oss ovetande, hade ett häftigt och stridigt lynne.

I värdshussalen befunno sig många holländare, ljusen voro tända, och glädjen stod snart högt i tak. Alla de närvarande voro civilklädda, och jag var ende, som bar sabel.

Fram emot aftonen, råkade löjtnanten, som var hemma i språket, i ordväxling med en välklädd, holländsk person, och då grälet tilltog i häftighet, beslöto vi att betala och gå. Men vi hade knappt hunnit likvidera, förrän grälet öfvergick till slagsmål, hvari flera holländare deltogo.

Några i vårt sällskap voro äfven nog dumma att rusa in i hopen, men jag och två af mina kamrater trängde oss igenom och kommo lyckligt ut.

I trängseln ryckte utan att jag märkte det, en person ur vårt sällskap min sabel ur baljan, och började hugga omkring sig med den.

Vi tre, som emellertid kommit ut på gatan, stannade på något afstånd. Vi sågo brandvakten skynda in i huset, men strax därefter jämte åtskilliga gäster, utdrifvas af vårt sällskap, som, sedan vi genom några hvisslingar gett oss tillkänna, slöt sig till oss. Jag återfick nu min sabel, och vi som ej varit med om slagsmålet, togo god natt af de andra, och beslöto att gå ut och äta, innan vi gingo till sängs.

I denna afsikt styrde vi kosan till ett värdshus ej långt från det vi nyss lämnat. Men vi hade knappt hunnit slå oss ned vid bordet med ryggen vänd mot dörren, förrän några karlar smögo sig bakom oss, och innan vi hunnit tänka oss om, voro våra händer bakbundna. Vi kunde naturligtvis ej göra motstånd utan måste helt beskedligt följa med. Sabeln togs ifrån mig, och vi fördes i arrest, skilda ifrån hvarandra.

Följande dag anställdes förhör, och vi förklarade oss beredda, att med ed bekräfta att vi ej deltagit i slagsmålet. Då framvisades min sabel, som var något blodig, och jag tillspordes barskt, hur jag kunde framhärda i mitt nekande.

Jag berättade på hvad sätt sabeln ryckts ifrån mig, men kunde ej namnge den person, som gjort sig skyldig till ett dylikt tilltag. Slutet blef, att mina kamrater frikändes, men jag, som var ägare till sabeln och ej kunde bevisa, att en annan brukat densamma, blef förklarad skyldig. Man ville dock visa mig det medlidandet, att såvida jag före klockan sex samma eftermiddag kunde prestera 400 gyllen, skulle jag återfå friheten.

Jag kallsvettades, då jag hörde denna dom, men hvad skulle jag väl göra? I mitt rum hade jag några veckor hyst och underhållit en kär vän, som i stort armod hitkommit för att söka sig tjänst, men af illamående varit förhindrad att deltaga i vår afskedsfest. Till honom sände jag nu bud genom mina frikända kamrater, och han infann sig genast.

Jag bad honom taga penningpåsen ur min koffert samt uppräkna och ofördröjligen bära till mig den bestämda summan. Klockan var då fyra, men när han räknat pengarna och såg, att jag ej skulle få mer än tretton gyllen kvar, blef han så häpen, att han glömde bort tiden, och när klockan slog sex hade han ännu ej kommit. Men den som däremot ej lät vänta på sig, var den snikne holländaren, som då han icke på utsatt klockslag fick den begärda summan, strax lät föra mig till ett annat och strängare arrestrum.

Där förlorade jag modet, ty jag såg ej för mig annat än brännmärket och plantagerna såsom straffet för den, som öfverfaller och sårar brandvakterna.

Först emot morgonen föll jag i sömn, hvarur jag vid åttatiden väcktes af att vaktmästaren skramlade med sin stora nyckelknippa. Dörren öppnades, och i stället för en ny fånge, som jag befarat, inträdde min vän och förkunnade min befrielse.

Hans illamående hade förvärrats i så hög grad, då han upptäckte, att jag ej hade några pengar kvar, att han först sent på kvällen kunde lämna vårt rum. Då han fick veta, att jag afförts till ett strängare fängelse, gaf han sig ingen ro, förrän han fått tag i den ämbetsman, som ådömt mig de höga böterna. Denne var nog älskvärd att mottaga mina pengar lika beredvilligt, som om de ej framlämnats två timmar försent.

Alla mina luftslott voro nu ramlade, och det var mig omöjligt, att med mina tretton gyllen bygga upp dem på nytt. Min rumskamrat, åt hvilken jag ej längre kunde lämna någon hjälp, brydde tillsammans med mig sin hjärna med hvad vi skulle företaga oss, men hur vi funderade, kommo vi ej till något lysande resultat.

Jag stannade vid den desperata idén att söka rysk tjänst, ehuru jag stod utan pengar, och Ryssland låg så omätligt långt bort. Min kamrat däremot, ville endast hem till Västergötland, och på det sättet skulle vi ännu en tid få sällskapa med hvarandra. Men hvarifrån skulle vi väl taga pengar, helst åt mig, som hade så lång väg att färdas,

och vid denna tid på året icke kunde begagna mig af sjövägen?

I Amsterdam fanns emellertid godt om judar, och vi hade hörts berättats, att dessa uppköpte allt möjligt, om det så var en omaka sko. Vi kallade därför till oss tvenne sådana schackrare och afyttrade allt hvad vi ägde med undantag af det allra nödvändigaste, samt fingo på detta sätt ihop några dukater.

De svenskar, som voro bosatta i Amsterdam och kände till hur oskyldigt jag blifvit intrasslad i detta elände, sköto tillsammans femtio dukater, och vår värd, som äfven var svensk, efterskänkte sin icke obetydliga fordran. Och nu voro vi resfärdiga, sedan vi först skaffat oss ett par ränslar. Jag har ännu min kvar, och så länge jag lefver, släpper jag den ej ifrån mig. I densamma förvarade jag utom strumpor, skjortor m. m., Dähnerts tyska lexikon, Stridsbergs grammatika, ett franskt läxikon och dito grammatika, en fickbibel och en psalmbok.

Nu bar det af med Gud i hågen och ränslarna på ryggen, och vi tillryggalade vanligen fem tyska mil om dagen. En dag i slutet af oktober ösregnade det. Jag var klädd i en tjock, blå öfverrock af engelsk fris, vägen var uppblött och lerblandad, så att fötterna oupphörligt fastnade. På vindbryggan till Oldenburg var jag så utmattad, att jag ramlade omkull och ej orkade resa mig. Min kamrat anskaffade skyndsamt några karlar, som buro mig in i staden till ett makalöst vänligt folk, som bäddade ner mig i en mjuk säng och gåfvo mig god och närande föda, så att jag följande morgon var fullkomligt återställd.

Efter en dags hvila, fortsatte vi vandringen genom Bremen och Hamburg till Kiel, där vi gingo ombord på postjakten och reste öfver till Köpenhamn.

Här besökte jag dåvarande ryske ministern grefve Razumowsky och föredrog min önskan att få gå in i rysk krigstjänst, hvarjämte jag öppenhjärtigt yppade min ställning.

Grefven lofvade att tala med svenska beskickningen, samt bad mig återkomma efter tvenne dagar.

Återkommen mottog jag en liten biljett till grefvinnan Sagrezky i Petersburg, och då jag smått förvånad vred och vände på den, sade grefven:

»Grefvinnan är min syster -- hälsa henne från mig.»

Samma dag lämnade vi den danska hufvudstaden och anlände dagen därpå till Helsingör. Därifrån fraktades vi i båt öfver till Helsingborg och vidare med hästar till den skjutsstation, som låg närmast min reskamrats hembygd.

Med stor ledsnad och saknad skilldes jag från min käre vän och reskamrat, och minnet af honom blef min trogne följeslagare under hela min återstående resa.

I Stockholm vistades jag en vecka under strängaste inkognito, och därefter lyckades det mig att med en bekant köpman från Åbo få fri resa. Jag gjorde mig ingen stor brådska att lämna denna stad, där jag ägde många goda vänner, med hvilka jag måste fira julen.

I förbigående må anmärkas, att jag under min dåvarande belägenhet var fågelfri inom Sverige, men passerade lyckligt genom detta land utan att bli hejdad förrän inom ryska gränsen. Jag hade ingenting annat att framvisa än grefve Razumowskys biljett, men tack vare den, fick jag oantastad fortsätta min väg.

I Petersburg inkvarterade jag mig på ett värdshus. I sådana fanns den tiden inga bäddade sängar, emedan resande ryssar begagnade kibitkor, ett åkdon hvari sängkläder alltid medfördes, hvarför de aldrig beställde annat än sängställe.

I samma kläder jag bröt upp från Amsterdam trädde jag in i det ryska värdshuset, hvarför ingen ansåg mödan värdt att observera mig, utan måste jag lägga mig på golfvet med ränseln under hufvudet. Men min belägenhet förändrades redan dagen därpå på ett angenämt sätt, ty en person, som tillhörde svenska beskickningen, anvisade

mig ett i allo godt kvarter hos en af mina landsmän.

Brefvet till grefvinnan Sagrezsky aflämnades, och strax därefter mottog jag ett annat till en öfverste, som var adjutant hos den mäktige och märkvärdige Potemkin.

Då jag framlämnat brefvet, befalldes jag att kvarstanna i en stor sal bland kraschaner och ordensband, ordonnanser och dessas ordonnanser, bland uniformer i alla regnbågens färger, bland en skara människor, hvilkas språk påminde om Babels förbistring.

Just som jag började bli yr i hufvudet af allt det nya jag såg och hörde, öppnades en dörr, och jag fick tillsägelse att inträda. Vid ändan af ett långt bord satt en reslig och korpulent man, klädd i grön sidennattrock med guldprydnader. Han sade ej ett ord, men vinkade med handen åt mig, som stod strax innanför dörren, hviken vink jag sålunda uttydde: »Ut med er!» Min gissning var äfven alldeles riktig, och mitt sammanträffande med den store mannen blef alltså af kortaste varaktighet. Men det var ju ändå något.

Ofvannämnde öfverste tillsade mig att på viss dag infinna mig i krigskollegium, där min förra fullmakt, som jag ej längre ägde, affordrades mig.

Jag fick nu besked, att jag ej kunde antagas med högre grad än fänrik, men då jag bestämdt vägrade att mottaga denna, lofvades mig efter något betänkande löjtnantsgraden.

Mina holländska dukater lågo kringströdda på landsvägar och värdshus. Jag hade visserligen så pass mycket kvar, att jag kunde köpa ett par stöflar, men hvarifrån skulle jag sedan ta pengar till min dyrbara ekipering?

En af mina forna vänner med ett lysande namn och dåliga affärer, hade lämnat fäderneslandets tjänst och utrest till Estland för att göra bekantskap med släktingar af samma namn. Han hade nyligen gift sig till en stor förmögenhet och var bosatt i närheten af Reval.

Af en ren händelse mötte jag honom en dag på gatan, ty han hade för affärers skull gjort en resa till Petersburg. Två timmar därefter hade jag hos mitt värdfolk en påse innehållande 200 silfverrubler, och när jag sedan träffade min välgörare, gaf han mig anvisning på ett köpmanshus, där jag kunde få lyfta så mycket pengar jag vidare behöfde. Detta löfte gafs med det villkor, att jag skulle söka placering vid ett infanteriregemente, som då var förlagdt i Reval.

Jag skyndade upp i krigskollegium att utverka denna placering, hvarvid man underrättade mig, att jag vid ifrågavarande regemente ej strax kunde få lön, men väl vid flera andra. Men när jag förklarade mig villig att tills vidare vänta på lönen, blef efter min önskan fullmakt utfärdad.

Så småningom kompletterades min ekipering och under tiden såg jag mig om i staden och gjorde bekantskap med många både svenska och ryska familjer.

När jag första gången kom ut på stora Perspektivet blef jag lika yr i hufvudet, som en af våra smålandsbönder, som första gången kommer upp till hufvudstaden, ett sådant skrikande, gående och åkande var det. Jag försökte gå öfver gatan, men efter en halftimmes fruktlös väntan på att få komma fram, tappade jag tålamodet och återvände till mitt logis.

En af mina landsmän frågade en dag, om jag hade lust att besöka den svenska kyrkan. Jag jakade naturligtvis, och vi gingo dit. Kyrkan är hvarken stor eller liten, med vackert bildhuggeri, anslående altartafla, litet men synnerligen vackert orgelverk samt god predikant. Det förvånade mig, att jag bland hela församlingen ej såg en enda fattigt klädd person.

Damerna voro barhufvade, starkt sminkade och pudrade samt klädda i eleganta, räfskinnsbrämade sidenpälsar af

alla regnbågens färger.

På min fråga hvem den och den damen var, fick jag till svar af min ledsagare:

»Hon är kökspiga hos ogifte grosshandlaren -- hon är städerska hos den och den gardesofficern, hon är kammarjungfru hos den där hushållerskan» o. s. v. Jag tackade för upplysningarna och vände min uppmärksamhet till det maskulina könet, men äfven där var elegansen stor. De flesta voro klädda i sobelpälsar, öfverdragna med siden, men på min fråga hvem den och den herrn var, fick jag till svar: »Den är smed, den är hattmakare, den skomakare, den gesäll, den gesäll, den gesäll.» Jag upphörde med mina frågor och sväljde min förundran.

En stockholmare bör vara tämligen van vid litet af hvarje, men låt bara en skomakare från Kaskö komma hit, så få vi ändå se, om han inte af pur höflighet stannar i vapenhuset. Jag får emellertid ge dessa grannt utstyrda borgersmän det lofordet, att de inomhus öfverträffa många öfver dem högt stående personer i ordning, snygghet och höflighet. Men en gesäll, som är klädd i siden och åker i vagn om söndagarna, är dock och förblir en gesäll.

Jag besökte spektaklerna några gånger, men jag får säga, att åtminstone baletterna ej äro några mästerstycken, och dekorationerna förhålla sig till de svenska ungefär som rödlök till meloner, men kapellet och den italienska sången förtjäna däremot de högsta loford.

A propos sång, så kan jag ej underlåta att med några ord beröra den ryska sången. Om jag kunde uppteckna den i noter, så behöfdes ett imperialpapper, innehållande lika många kvadratmil som ryska riket, och jag finge ändå ej sätta finaltecknet. Den ryska sången är kort sagdt ett slags *perpetuum mobile*. Första takten sjunges alltid solo, vid andra takten faller en röst in, som repeterar den förstas takt och så går det undan för undan, till dess den förste hunnit till något hemligt finaltecken, då han börjar på nytt igen, följd af de andra rösterna i samma ordning som förut. Alla melodier gå i moll, stöta vid somliga tillfällen in i dur, och det är nästan omöjligt att skilja den ena från den andra. Stundom händer, att en sångare utmattad sjunker ner och sträcker armar och ben ifrån sig, men eftersom han likafullt i flera timmar kan sköta sin stämma, så fasthåller jag vid hvad jag förut sagt, nämligen att jag, i trots af noggrant aktgifvande, aldrig förmärkt någon final. Ibland ackompagneras sången af någon, som genom att rulla ihop tungan frambringar läten, hvilka närmast likna gälla hvisslingar.

Jag befann mig tyvärr i så ringa värdighet, att jag aldrig kunde få den nåden att bli presenterad för alla ryssars härskarinna. Hvarje utländsk adelsman är visserligen berättigad att bli presenterad, men sedan man nått den hedern att få bära uniform, förloras den förra förmånen, om man ej innehar majors värdighet. Däremot är det tillåtet för hvar och en att hvilken tid på dagen som helst promenera på den stora planen framför kejserliga slottet.

Hennes majestät visar sig ganska sällan ute, ofta ej mer än två gånger om året, men då gör också åsynen af henne ett desto starkare intryck på massan. Däremot är det ej sällsynt att se storfursten promenera till häst öfver hela staden, ofta med en enda kavaljer i sällskap, och någon gång helt allena.

Om sommaren vistas hennes majestät alltid å Zarskoij Zelo, ett lustslott, som i fägring och dyrbarhet öfvergår all beskrifning. För öfrigt säges, att hennes majestät för ett mycket stillsamt lefnadssätt, men hur tryckande regeringsbördan än bör vara för den ålderstigna höga damen, försummar hon dock aldrig sina höga plikter.

Dagarna förlöpte snabbt i den ryska hufvudstaden, och aftnarna tillbragte jag vanligen hos någon af mina nya vänner. Vi fördrefvo tiden med att spela boston -- ett kortspel, som då var på allra högsta modet. Aldrig slöt spelet, som ej var högt, utan att jag med en och annan rubel ökade min kassa.

Den långa, tunga olyckskedjan, som jag förut ständigt släpat efter mig och som oupphörligt ökats med nya länkar, började småningom föga kännas, och när jag ändtligen lämnade Petersburg, drifven af längtan att få återse

och ånyo tacka min välgörare, medförde jag många angenäma minnen från den vackra staden, ehuru jag äfven fått en inblick i en del förhållanden, som kommit mig att både häpna och rysa samt tacka Gud, att mitt fosterland hette Sverige.

Att man i Ryssland måste yttra sig med stor försiktighet i politiska frågor, var mig naturligtvis redan förut bekant, men att äfven det oskyldigaste skämt kan förskaffa sin upphofsman fri resa till Sibirien, anade jag ej, förrän jag befann mig i detta besynnerliga land, där ingen någonsin kan känna sig trygg och säker.

En svensk sitter till exempel i ett sällskap och skämtar helt godmodigt.

»Ryssland regeras sällan af kejsare, men ofta af kejsarinnor», anmärker han. »Petersburgs kärrbundna grundval är hälsovådlig och förorsakar särskildt om vårarna häftiga halsfebrar, som ej ens skona majestätet, emedan den sist aflidne kejsaren berättas ha dött i en dylik sjukdom. Ryssland har furst Potemkin att tacka för hela det anseende armén nu äger; han, jämte några andra ha förr med svett och möda arbetat på rikets försvarsverk, som för närvarande trotsa alla fiender.»

Dessa i sig själf så oskyldiga anmärkningar kunna dock få en helt oväntad följd.

En till synes hygglig och belefvad man formerar bekantskap med skämtaren och frågar:

»Hvar bor ni min vän? Har ni ej lust att gå in i någon slags tjänst i Ryssland?»

»Jo, tack, om jag bara --»

»Å, jag vet hvad ni vill säga. Ni menar, att ni ej har några gynnare. Då skall jag i morgon ha nöjet presentera er för en känd svensk vän, och sedan är er lycka gjord. Farväl, bäste vän, vi råkas, som sagdt, i morgon.»

Han kommer, den andre följer honom, och de följas åt in i ett hus, där den intet ondt anande svensken hastigt omgifves af vakt och nolens volens sättes i en kibitka. Han gör nu en resa på åtskilliga veckor, och när vagnen slutligen stannar, mottages han hederligt och anständigt, bekommer egen skiltvakt, fri mat, fritt husrum, ja, allting fritt med undantag af friheten. Ja, där sitter han sedan och grubblar på sina gamla skälmstycken, ser ingen människa mer än skiltvakten och dör slutligen utan att veta, om det sker på Merkurius, Mars eller Jorden. Forna tiders sanningsenliga berättelser, såväl den erfarenhet nu lefvande personer gjort, bekräfta min orubbliga öfvertygelse, att Ryssland ännu aldrig kastat ett vänligt öga på Sverige och svenskarna annat än genom en politisk tub.

Den ryska nationen kan fördelas i tvenne stora klasser: herrar och slafvar.

Herre, det är en rik person, till exempel en »Knes», som äger några hundra bönder, och slaf det är den fattige och arbetande. En knes anses redan från födelsestunden i besittning af allt det förstånd, den moral och de kunskaper, som vid mognare år lämnar honom företrädesrätt till allas aktning. Understundom reser han ut i världen, dels för att uppträda på ett lysande sätt i främmande länder, dels för att sedermera i hemorten införa utländska seder, och dels för att förtära den arfslott, som sparsamheten skrapat ihop.

Det är ju alldeles naturligt, att en dylik knes är och blir en nyttig medborgare i samhället, som genom sitt lysande föredöme uppfostrar en oräknelig massa människor af samma skrot och korn som han själf, så att man allestädes i Ryssland finner herrskaper, hvilka genom misstänksamhet mot främlingar, kallsinnighet mot både främlingar och landsmän, högmod och otygladt öfverflöd skilja sig från den andra klassen.

Det är obestridligt, att den ryska nationen äger en förundransvärdt snabb fattningsgåfva, men när det gäller att begagna sig af sina resurser, då är det illa beställdt med omtanken.

Jag vill nämna några exempel:

Man bygger städer, konst- och vitterhetsakademier, man eröfrar fästningar, upprättar regementen, uppmuntrar fabriker och handaslöjd. *Men* -- städerna låta utländska skepp afhämta landets produkter -- konst och vitterhet äro politiska hemligheter -- fästningar utlämnas vid fredssluten för att en annan gång åstadkomma ny folkförödelse -- regementen krevera genom förskämd luft -- man ser sällan andra än utländska handelsvaror och finner ingen duglig handtverkare annat än bland inflyttade svenskar och tyskar. Jag har många gånger förundrat mig öfver, att det på denna stora kontinent kan finnas samlad en sådan märkvärdigt stor massa halffärdiga, s. k. förnuftiga varelser.

Hvad den andra klassens människor beträffar, så vill jag börja med att uppräkna hvad jag vet om deras goda egenskaper.

De äro öfvermåttan nitiska i sin religion, ehuru den till följd af okunniga präster och bristande upplysning borde förefalla dem ytterst dunkel -- de äro särdeles hjälpsamma mot både främlingar och landsmän och merendels böjda för renlighet. Deras föda är ytterst enkel, likaså deras lefnadssätt, men tiggare synas sällan till, emedan de, som ej äro handtverkare, lifnära sig med någon slags handel. Två personer kunna lifnära sig på ett kappland jord, och det finns ingen rysk fästning, där icke ett hundratals människor nära sig genom grönsakers plantering på fästningens jord, hvilka sedan sommartiden försäljas i staden.

Men i motsats till dessa goda egenskaper, har deras karaktär att framvisa åtskilliga fula drag.

Ingen anledning är så liten, att ej ett mord kan begås; ingen vinst så obetydlig, ingen släktskap så nära, ingen vän så uppriktig, att icke stöld begås; ingen tid så dyrbar, ingen dag så helig, ingen ordning så fastställd, att icke lösaktighet bedrifves.

Dessa äro hufvudlasterna, som utöfvas utan egentlig fruktan för knutstraffet, emedan förbrytaren tar sin tillflykt till religionen och vet att några korstecken och bugningar för St. Niklas beveker en nådig försyn till mildhet.

En sådan bonde, en svag fortplantning af oordentliga och under både andligt och världsligt ok dignande föräldrar, blir i sinom tid, alltid mot sin vilja och naturliga böjelse, men aldrig tillåten att vägra, -- utskrifven till soldat. Hans kropp är utpinad, hans själ förslöad af hårdt arbete och svältföda, redan då han kom till regementet, och där mister han till på köpet sin enda förmån, en liten smula frihet. Hur är det tänkbart, att en sådan varelse kan bli en duktig soldat?

Jo, käppen drifver honom till exercisens lärande, käppen drifver honom att gå rak med hungrig mage, käppen gör honom skicklig till hvilket handtverk som helst inom regementet, eller att bli en regementsmusikant, som ofta kan kallas virtuos på sitt instrument, och käppen drifver honom först som sist till att aldrig beklaga sig öfver käppen. En så bekäppad soldat börjar sin morgon med att läsa *Hospodin pamelo*, (Herre förbarma dig), repeterar denna bön hela dagen och lägger sig med samma suckan, och när krigstrumman går, tackar han Gud, i hopp om att bli dödad i striden. Men en soldat, som är utledsen på lifvet vet ej hvad fruktan vill säga, och däraf kommer det sig, enligt mitt förmenande, att den ryske soldaten ej längre retirerar, såsom han ofta gjorde det i sin frihetstid under Peter I.

I ett afseende äger dock soldaten sin frihet, nämligen att hos bönderna och allmogen ta för sig hvad han vill ha utan att så mycket som bedja om lof.

Soldaten bekommer af kronan bröd i öfverflöd jämte äfven något gryn och salt, men om sex rubel om året ej förskaffa honom mer än tre hundra supar *Prostoy Veltka*, och han nödvändigt måste ha sextiofem supar till, så tar han dem med lock eller pock från den stackars bonden, som ej vågar så mycket som knysta.

Det finns ingen ände på de spratt soldaten dagligen, och ofta med officerns hemliga gillande, spelar allmogen, och när klagomål någon gång i all ödmjukhet frambäras till öfversten, föranleder det aldrig till något kraftigt

ingripande, så mycket mindre som hela armén till solden tycks vara så funtad, att landets invånare måste ersätta hvad kronan afkortat.

Hvad som ytterligare bidrager att utbilda den ryske soldaten, är den förundransvärda disciplinen under förrättande af all tjänst. I öfverstens närvaro upptäcker man ingen skillnad i underdånighet hos alla närvarande underordnade.

Öfverstlöjtnanten kan till exempel ej utan tillstånd träda längre fram i ledet än soldaten, och på detta sätt fortsättes alla grader igenom, så att den högre alltid är föremål för de på rangskalan lägre ståendes oafkortade vördnad. Och om någon gång en öfverste ger anledning till någon slags frihet, rusa alla fram som för att storma en fästning, men med en enda vink bringar öfversten samtliga herrarna till sitt forna intet.

Det ligger i öfverstens intresse att sprida oenighet inom officerskåren, som då delar sig i tvenne partier, det ena för öfversten och det andra för öfverstlöjtnanten. Öfversten har naturligtvis alltid pluraliteten på sin sida, och om de båda höga herrarna råka i tvist om någonting, vinner öfversten ett önskadt tillfälle att förlänga det nära afståndet mellan sig själf och öfverstlöjtnanten. Det finns till och med ryska öfverstar, som fordra sådan underdånighet af sina officerare, att de som ej befinna sig på sin plats, då öfversten beser vaktparadens exercis, sedan kunna få stå en hel timme med mössan i hand. En dylik öfverste kan äfven sätta åtskilliga dumheter i soldaten. Icke nog med att denne under exercisen måste kasta ögon, hufvud, kropp och alla lemmar såsom lärkvingar utan äfven utom den agera *petit maitre*, hvarvid hans trånga kläder bli honom till stort hinder vid alla sprattlingar. Sådana småsaker äga stor betydelse i Ryssland, men äro dock egentligen tillkomna till nationens fromma, emedan utlänningar i alla tider tagit och taga sig all önsklig frihet.

En öfverste får taffelpenningar och är skyldig att hålla ständigt bord för sina officerare. Denna förmån kan under vintermånaderna ej åtnjutas af alla, men desto mer mangrant i ett läger, hvilket är en betydlig lättnad för en fattig officer.

Det påstås, att den trupp är starkast, som är bäst disciplinerad. Men enligt mitt förmenande är medelvägen den bästa: aldrig låta fel bli ostraffade, aldrig gifva anledning till fel, men alltid söka göra föreningsbandet mellan den högste och den allralägste förnimbart, det är enligt mitt ringa förmenande medelvägen. Den ryska disciplinen frambringar krigshjältar, hvilka i ofredlig tid stupa på själfva disciplinen. Sådan den nu är inom ett ryskt regemente, är den ett så trassligt begrepp, att man icke ens med tillhjälp af algebran kan bringa klarhet däri.

Alla ryska regementen skola enligt författningen vara i den ordning, att de inom tjugufyra timmar kunna vara färdiga till marsch. Arméns rörlighet, hvarifrån endast gardet, artilleriet och garnisons- samt invalidbataljonerna äro undantagna, är beroende af många orsaker: gränsernas utvidgning och försvar, inre oroligheter, som hvilken dag som helst kunna uppblossa inom denna ofantliga rikskropp, soldaternas opålitlighet, ty genom en längre tids samvaro med allmogen kunna de lätt öfvertalas till uppror, samt slutligen sagda allmoges utblottande, hvilket alltid blir en följd af regementets förlängda kvarstannande på en ort.

Af det nu anförda framgår hur liten skillnad det är mellan soldatens lefnad i freds- och krigstid. Ett regemente, som ligger i Archangel får till exempel order att marschera till Cherson, samt nästföljande år till Riga o. s. v.

Hela staben förlägges i fästningen, staden eller förstaden, och alla kaptener ligga med kompanierna i närmast belägna byar. Alla fredagar ankommer minst ett kompani med full styrka till staden eller fästningen, för att på lördagen aflösa de vakthafvande, som då genast utmarschera till sina kvarter. Denna ordning fortsättes under alla vintermånaderna, och under hela denna tid måste kompanierna, utan hänsyn till köld, snö eller regn, exercera å kantoneringsstället åtminstone en gång om dagen. Men i medio af maj går regementet i läger, och stannar där tills i augusti, såvida ej författningarna ändras genom särskilda order. Ett regemente i läger har instruktion att alltid vara i beredskap, i händelse, såsom ofta händt, oförmodade order ges till uppbrott.

Om någonsin en militärisk åskådare af exercisen blir flat, så är det när han får åse en marschuppvisning, jämte frontförändringar. Marschen är den grundparagraf till hvilken ett fastställdt reglemente måtte saknas. Takterna skola vara tvenne, men eftersom hvart regemente har sin egen takt, kan jag nästan påstå, att det gifves trettiotre takter.

Under all marsch, men särskildt paradmarsch iakttages den grymmaste stampning, fötternas uppkastande i vinkel mot dem, som stanna på marken samt ju kortare, dess bättre steg. Så snart maskinen skall sätta sig i gång, måste en så taktsäker musik som möjligt tydligt höras, om icke takten efter sex steg skall gå totalt förlorad.

En framryckande front liknar mer en långsamt skridande sköldpadda än en militärisk trupp: känning, rättning, rotmästare, allt förloras i första steget.

Om linjen skall brytas, nyttjas väl de allra enklaste metoder, men det oaktadt uppstår en förundransvärd villervalla. Af alla de konstigheter jag bevittnat, kan jag ej sluta annat än att ryssarna i krigstid endast strida mot kavalleri och i fredstid endast salutera i kolonn.

Chargen tycks öfverallt vara inrättad efter samma regel. Man brukar det allmänt aflagda sättet att chargera i avancerande och retirerande med utryckande plutoner och första ledets knäfallande. Charge på stället verkställes med divisioner och plutoner, men ledvis ej annorlunda än med eftersta ledet. Den geschwinda chargen verkställes med all önskvärd snabbhet. Jag tror mig kunna påstå, att man skjuter nio skott i minuten, hvarjämte all möjlig precision iakttages i allt annat, utom i riktningen.

Den kejserliga ryska fortifikationsstaten florerar ej, men ligger ej heller i lägervall. Denna stat såväl som amiralitetsstaten kan emellertid tacka utlänningar för sitt anseende och sin tjänstbarhet. Chefsbefattningarna inom artilleriet, som befinner sig i fullgodt stånd, äro äfvenledes lagda i utlänningars händer. Lägger jag härtill att så godt som hela attiraljen innehåller svenska och turkiska pjäser, hvilka efter utseendet kunna göra de allra bästa bräscher, så finns det ju anledning att tro, att artilleriet bör skjuta säkert. Jag har dock hört sägas, att detta ej är händelsen, hvilket i så fall endast torde få tillskrifvas darrning på manschetten.

Om alla ryska kavallerier äga samma beridning som storfurstens och kasanska kyrassiärregementet, samt lika stor säkerhet i manövrerna, så ha ryssarna allt skäl att känna sig stolta. Jag har emellertid ej sett många ryska regementen, men af väl förfarna och kunniga män försäkrats, att kavalleriet är arméns kärna och infanteriet dess skal.

I afseende på kavalleriets beridning uppnås ett godt resultat så mycket lättare, som utom kronostuterier, det å de stora herregodsen finns ett öfverflödigt antal stuterier. På många af dessa kostar sämsta sortens hästar 100 rubel och sedan i stigande pris ända till 800 rubel pr styck.

I fråga om rörlighet, lefnadssätt och ständig öfning är ryska kavalleriet för öfrigt likställdt med infanteriet.

Rysslands inre välmåga och tillgångar kan enligt mitt förmenande närmast jämföras med militärens styrka och talrikhet: allt är ovisst, allt otillräckligt, och allt är en politisk hemlighet. Var det månne icke just nöd, som tvang den kejserliga ryska spiran att rubba Liflands självständighet för att till en början kunna utkräfva en drygare afgift och sedan så småningom göra sig bättre försäkrad om besittningen af en provins, som slutligen nödgades likt Rysslands öfriga provinser försvara sig själf?

Åt Lifland och ryska Finland lämnas ännu visserligen en förmånsrätt framför andra ryska landsdelar. Den så kallade soldatutskrifningen är hittills där okänd, men hvarför? Jo, förmodligen för att visa *vårt* Finland för hvilken lindrig afgift man under ett mäktigt ryskt beskydd kan i ostördt lugn äta sitt manna. Tack vare ett så människovänligt sätt, hoppas väl vederbörande på lindrigt motstånd vid genomdrifvandet af den länge öfverlästa planen om Finlands självständighet.

Jag bör än en gång betona, att nöden tvingat Ryssland att i förtid aftaga sin förtjusande politiska mask. Hvem känner ej hur Lifland suckar under ett tryckande öfvervälde? Hvem tror, att Ryssland af blott medlidande, med spannmål understödt de af svår missväxt hemsökta svenska finnarna? Enligt sista fredsöfverenskommelsen förband sig Ryssland att låta oss tullfritt inskeppa ett visst kvantum spannmål, men under min vistelse i Fredrikshamn, hade jag tillfälle att öfvertyga mig om att tullen för mjöl eller spannmål exekutivt utkräfdes.

Det finns många bevis på att ryska undersåtar själfva komma i lika öm omtanke, men risken därvidlag är ännu mindre, emedan ingen rysk undersåte af hvad stånd han är och i hvilken nöd han befinner sig, dock aldrig vågar klaga, ty han vet, att om han gör sig misshaglig, bjudes honom under en eller annan förevändning, med största frikostighet fri resa till Sibirien.

Men nu vill jag återgå till hvad jag såg och upplefde under min resa från Petersburg och min vistelse i Reval.

Dagen efter min affärd från hufvudstaden fick jag på några wersts afstånd syn på Narva slott. Jag tillstår, att min puls slog hastigare, då jag passerade förbi denna för alla svenskar minnesvärda fästning, som vid hastigt påseende föreföll mig ha blifvit förökt med åtskilliga mindre utanverk. Den afundsjuka jag kände, då jag saknade tre kronor ofvan fästningsporten hade lätteligen kunnat skaffa mig en feber på halsen, om jag icke hastigt erinrat mig, att hvarje sten i fästningsmurarna torde ha kostat en hel rysk soldat med både öfver och undergevär. Fästningen har alltså blifvit något dyrköpt för de goda ryssarna, och vissheten därom gjorde mig lättare om hjärtat.

I Ingermanland fick jag tillfälle att se åtskilliga ryska byar. Deras gator äro breda och raka, men kunna merendels nämnas i singularis; husen äro små och illa hopfogade af ohugget timmer, samt vända alltid gafveln utåt gatan.

Dagern kommer genom ett enda fönster, som ofta blott mäter en half aln i fyrkant. Uthusen äro i samma stil, och man kan ej låta bli att draga den slutsatsen, att ett folk som i så hög grad vanvårdar sina ladugårdar och sitt åkerbruk måtte besitta en jord, som snart sagdt både göder och brukar sig själf.

En god sak är att en resande sällan behöfver vänta fem minuter på hästar. I samma ögonblick man vid en skjutsstation uppvisar *podoroschnan* (postämbetets anordning å hästar) stå hästarna redo, och emedan en rysk postiljon ofta kör för fort men aldrig för långsamt, befann jag mig redan inom två dagar i Reval.

Vid min ankomst till staden, som har en gammal svensk prägel, uppvaktade jag omedelbart chefen, en ryss med hjärta och talanger samt skicklig i tyska språket. Emedan jag tjänade utan lön, fick jag i afseende på tjänstgöringen så mycken ledighet jag kunde önska. Jag var därför oförhindrad att ofta besöka min välgörare, som fortfarande visade mig en vänskapsfull frikostighet.

Genom sitt gifte hade han blifvit besläktad med många lysande familjer samt vunnit inträde i en sällskapskrets bestående af stadens förnämsta invånare samt åtskilliga possessionater, af hvilka många bodde året om i staden.

Jag trifdes förträffligt, och dertill bidrog i ej ringa mån den mängd vackra och älskvärda damer, hvarpå Estland erkändt är så rikt. Ifrån barndomen bibringas dem en uppfostran, som i första hand går ut på att göra dem sina föräldrar undergifna, samt lära dem förstå religionens sanna nytta. Därefter få de inhämta alla de för en städad dam nödvändiga kunskaperna om ett hushålls skötsel, samt till sist lära de sig franska språket, klaverspel och sång, hvari de ofta uppnå stor färdighet. När de tillika insupa det begrepp om modestie, som vida skildt från det tillfälligtvis antagna pryderiet är och förblir en kvinnas bästa prydnad, så kan man ju med skäl fråga, om icke dessa damer nått fullkomligheten så nära som möjligt.

Till att börja med, förundrade jag mig öfver dessa damers foglighet och ringa lust att fordra en slafvisk vördnad af det motsatta könet. Några bland dessa fruar gå tvärtom så långt i sin aktning för sin man, att de till och med i sällskap kyssa hans hand. Detta tycker jag är att drifva artigheten för långt, men hvad jag städse med beundran

skall minnas är den glada lydnad, hvarmed mina estländska Saror förstodo att göra sig afhållna af sin Abraham. Hvad kavaljererna angå, syntes de mig sällan äga de egenskaper som gjorde dem värdiga nyssnämnda damer, men jag gjorde dock bekantskap med några, som voro särdeles älskvärda och aktningsvärda.

Jag sammanträffade också med vissa rika unga ädlingar, som på sina talrika gårdar ha hundratals lifegna, och hvilkas uppfostran uteslutande tycks ha gått ut på att lära sig sättet att regera alla dessa slafvar. En dylik ädling reser till Polen, kommer hem efter sex veckor med sex grader på ranglistan, och en sådan oförtjänt värdighet blir endast ett slags dokument, som stadfäster hans myndighet öfver själar, för hvilkas vård han knappt tror sig behöfva ansvara inför vår Herre. En i senare tider författad lag förbjuder visserligen en husbonde att till lifvet skada sina lifegna, men hur ofta blir ej en sådan ihjälslagen mellan fyra ögon, och sedan heter det helt enkelt, att han dog af slag!

Den omänskliga behandling dessa lifegna utsättes för, gör dem från födelsen till husbondens fiender, och de hämnas dagligen så godt de kunna. Tre lifegna arbetskarlar motsvara med möda en ordentlig svensk arbetare. När de köra sin herres åker, slarfva de ifrån sig arbetet. *Kubbias* (rättaren) tiger, och husbonden begriper det ej. Under såningstiden stjäls 100 procent råg, och då brädden visar sig tunn, skjuter kubbias skulden på masken.

»Ja», svarar då husbonden, »es ist bei Gott wahr!»

Skörden bärgas med små skaror, och allt hvad som spilles, får ligga kvar på fältet. När säden skall köras in i rian, får man tillfälle att skaka bort det som hunnit torka under några veckor, och när man om nätterna tröskar, stjäl man slutligen åter 25 procent. Så förfares året om på de flesta egendomar, och godsherrn uppdagar sällan andra orsaker än den vanliga Schlechtes Korn-Jahr.

Jag infördes som sagdt i sällskapslifvet, och om min vän någon gång kom förutan mig, spordes alltid: »Wo ist unser lieber ...?»

Bostonspelet hade äfven här nyss kommit i bruk och hade så vunnit allas bifall, att man skyndade direkt från matbordet till spelbordet. Jag, som var mina medspelare vida öfverlägsen i kännedom och öfning af spelet, var till följd däraf viss om mitt dagtraktamente. Jag samlade dagligen pengar samt vann jämväl färdighet i tyska språkets talande, hvarför jag ock med skäl räknar denna sejour för min gyllene tid.

Herrskaperna på denna ort lefva i allmänhet på stor fot. Tvenne kockar, 8 servitörer, 4 kökspigor, 16 rätter mat, 32 sorter sylt, 64 desserter, 128 sorters vin samt 256 kuverter betyda likväl alltid främmande. Annars lefver man *à son aise*, nöjer sig ofta med åtta rätter o. s. v.

Samtalstonen är rätt ledig och obesvärad, men de goda damerna, ehuru fallna för ordning och snygghet, få likväl sällan från herrar kavaljerer vänta sig annan förnöjelse och uppmuntran än tobakshvirflar och strassburger snus. Sådant bidrager ej litet att göra de unga damerna gunstigt stämda mot svenskarna, som under sina korta besök på orten, tack vare sitt artiga och mjuka sätt, fördelaktigt sticka af mot de manliga invånarna.

När man inträder i en salong för att göra sin vördnadsbetygelse, blir man uppmuntrad med en grace, som man i Sverige understundom ej kan vinna, vare sig med knäfall eller vers. När man bugande vill fatta damens hand, sticker hon i stället fram munnen, och man får med ens två kyssar. Väl kan det ibland hända, att damen af modestie gör en åttondels svängning på hufvudet, så att kyssarna träffa örat i stället för munnen, men om man bara rätt förstår sin sak och besitter tillbörlig kontenans, så gör man en kontrasväng, hvarigenom frontlinjerna komma midt emot hvarandra.

Umgängeslifvet i Estland är alltså utomordentligt angenämt, och jag trifdes som sagdt så förträffligt, att om icke Sverige varit mitt fädernesland, hade jag gärna velat lefva och dö i Reval.

À propos Sverige, så vill jag här i förbigående nämna, att hela Estland ännu styres efter några rådbråkade paragrafer i svenska lagboken. Tack vare dessa, undslipper en missdådare knutstraffet. Att slå armar och ben af en undersåte och sedan sälja honom för halfva värdet, är dock en paragraf, som Gud vare lof aldrig funnits i någon svensk lagbok. Den tillämpas emellertid här i landet.

Min välgörare spekulerade på att leverera ett ansenligt kvantum spannmål till svenska kronan. Härom hade mycket korresponderats, men det var dock nödvändigt, att kontrahenterna skulle personligen träffas. Min välgörare hyste det förtroendet till mig, att jag skulle kunna på det noggrannaste både uppfatta och verkställa hans föreskrifter, endast jag vågade blottställa mig genom en resa till Stockholm.

I detta ämne rådfrågades min chef, som förklarade, att jag numera i min egenskap af rysk officer, kunde känna mig säker.

Jag var både skyldig och hågad, att i den mån jag kunde, visa min tacksamhet för det mig visade, oförtjänta ädelmodet, och kunde alltså vid detta tillfälle ej annat än ställa mig till min välgörares förfogande.

Jag försåg mig alltså med alla erforderliga dokumenter och befann mig inom fjorton dagar i Stockholm.

Ett år efter det jag dömdes för subordinations- och duellbrott, visade jag mig nu i den svenska hufvudstaden, klädd i rysk uniform, och väckte som väntadt var, rätt snart en obehaglig uppmärksamhet.

En afton då jag på ett kaffehus satt och drack te, kom en polisbetjänt fram till mig med hälsning från polismästaren, att jag skulle infinna mig i poliskammaren.

»Hälsa att jag kommer så snart jag druckit te», ljöd mitt svar.

»Men polismästaren vill inte vänta.»

»Mitt te kan inte heller vänta», förklarade jag lugnt.

Han gick sin väg, och jag följde efter, sedan tekannan var tömd.

I poliskammaren stod polismästaren i det yttre rummet samtalande med betjäningen, då jag inträdde. Han rusade strax emot mig, knöt handen under min näsa och frågade, hur jag kunde vara så oerhördt djärf att visa mig i staden, oaktadt att jag var dömd att arkebuseras.

Till svar slog jag upp min kappa, och min uniform förbluffade honom så, att han satte handen på rätt ställe, anslog en höfligare ton och slutligen underrättade mig om, att öfverståthållaren väntade mig följande dags förmiddag.

Hos denne herre omtalade jag öppenhjärtigt anledningen till min resa samt hvarför jag dristat göra densamma. Han ålade mig då, att under strängaste inkognito uträtta mitt uppdrag och sedan skyndsamt lämna hufvudstaden samt sålunda genom vördnad för Sveriges lagar och särskildt för kunglig majestäts vilja göra mig värdig en nådig pardon, hvilken helt säkert ej skulle länge uteblifva.

Dessa ord kunde ej annat än inverka på mig, som räknade för en ära att vara svensk medborgare och för en dyr plikt att uppoffra allt för en konung, som öfverhopat mig med nåd och välvilja.

Jag påskyndade därför mitt arbete så fort det var mig möjligt, så att jag efter tvenne dagar icke allenast var resfärdig utan äfven till min principals fördel uträttat det uppdrag han anförtrott mig.

Jag kom till Grisslehamn, men Ålands haf var ofarbart, och jag måste för andra gången taga den långa omvägen öfver Torneå. Tre veckor efter afresan från Stockholm, återkom jag efter en i allo lycklig färd till Reval.

Jag mottogs med öppna armar af min välgörare samt mina gamla vänner, hvilka senare på det högsta ogillade min djärfhet att visa mig i själfva den svenska hufvudstaden, men därjämte lyckönskade mig, som så lyckligt undgått en öfverhängande fara. Efter vanan inbjöds jag att ofta besöka våra gästfria grannar, och jag begagnade mig med glädje af anbudet.

Min lyckas sol hade nu varit i nästan ständigt stigande, och min himmel fri från moln. Sådana började nu visa sig, men sjönko för den gången åter under horisonten.

Min välgörares mångåriga spannmålsaffärer hade icke alltid skötts med noggrann beräkning och han hade i synnerhet de första åren, då han kom till orten med två tomma händer, trasslat till för sig, då han som bäst ville visa sig på styfva linan för en påtänkt svärfar, som var lika försiktig som rik.

Denne gaf slutligen tillstånd till giftermålet med dottern och öfverlämnade därvid åt de nygifta ett stort gods, men med villkor att detsamma ej skulle få förminskas, försäljas eller pantsättas.

De som gått i borgen för spannmål blefvo således obetalda, och ansatte min vän, men svärfadern kunde ej förmås att hjälpa sin måg, emedan han på det starkaste misstrodde dennes kalkyler. Följden blef, att mågen inneslöt sig å egendomen och sökte efter förmåga afbetala åtminstone räntan på sin betydliga skuld, afbidande i öfrigt sina borgenärers tålamod och skonsamhet, äfvensom den dag, då svärfadern måhända skulle låta beveka sig till att ändra tänkesätt.

Att denna brytning skulle menligt inverka på min ställning var så mycket vissare, som jag endast existerade genom min välgörare. Hans hus stod visserligen lika öppet för mig som förut, och hans vänskap var lika stor, men jag ansåg, att jag ej längre borde ligga honom till last. Min framtid var ju ej heller betryggad, och jag beslöt därför att ingå med underdånig ansökan om återfående af min svenska medborgarrätt. I denna angelägenhet vände jag mig direkt till förut omnämnde ståthållare, som redan lofvat att så gynna ansökningen, att jag kunde göra mig hopp om den bästa framgång.

Under afvaktan på svar, hade jag ofta nöjet att i min välgörares sällskap besöka staden, och under stundom lämnades mig hästar att resa ensam. Jag bjöds därför ofta tillfälle att sitta vid bostonbordet, där min lycka, som vanligt aldrig svek mig utan snarare dagligen ökades. Min innerliga hemlängtan kom således i strid med den efter rublerna, hvilka så gärna kommo till mig och så väl behöfdes till hemresan samt dessutom hjärtligt unnades mig af mina ädelsinnade motspelare.

Hemsjukan segrade dock, och det var därför med stor glädje jag efter några veckor mottog konungens nådiga pardonsbref, som manade mig till en helt annan verksamhet än den vid bostonbordet.

Resan till Sverige blef nu dagens första och sista tanke, förberedelserna därtill min enda sysselsättning, och jag uppmuntrades ej ringa därtill af min väl späckade reskassa, som uppgick till nära 200 rubler.

Tiden var nu inne att göra afskedsvisiter i alla kända hus, och jag vill ej dölja, att denna ceremoni var den mest påkostande jag förrättat under hela min vistelse på denna ort.

Då jag sent en afton -- tvenne dagar före min afresa från Reval -- kom hem på mitt rum, lågo på mitt bord tvenne förseglade, till mig adresserade små bref, som af okända personer lämnats till värdfolket.

Då brefven öppnades, låg i hvart och ett ett vanligt spelkort, fullsatt med halfva imperialer (ett guldmynt och fem rubler). Trots noggrann efterforskning var det mig ej möjligt att utröna, hvilka jag hade att tacka för denna gåfva, som i samma mån den ansenligt ökade min reskassa, ökade saknaden och förlusten af ett umgänge med, kort sagdt, de bästa människor i världen, men längtan efter mitt kära Sverige kunde dock ej af någonting kufvas, och i juni månad 1787 stod jag åter på svensk mark.

Med kunglig pardon återkommen på svensk jord, önskade jag återse min forna hembygd, som jag för sex år sedan lämnade och sedan ej återsett. Om under loppet af denna tid åtskilliga förändringar timat, hade jag likväl glädjen att röna oförändrad vänskap af alla mina gamla bekanta, och jag begagnade mig en längre tid af deras gästfrihet.

Men om våren 1788, sedan ryktet om krigsrustningarna i Stockholm vunnit fullkomlig trovärdighet, gjorde jag mig resfärdig och inträffade därstädes i slutet af maj månad för att på ett eller annat sätt vinna anställning inom militären.

Konungens för mig utfärdade pardonsbref, innehöll, att i händelse jag åter önskade ingå i krigstjänst, borde jag tjäna upp mig från soldat.

Jag stod just i begrepp att enligt denna föreskrift anmäla mig till tjänstgöring vid kungliga första gardet, men fick då en oväntad tillsägelse att följande dag infinna mig å Haga lustslott.

Under det att jag vankade fram och åter i parken, kom en page, som jag kände, fram till mig, sägande, att konungen önskade tala med mig, samt att jag strax skulle infinna mig hos hans majestät, hvilket också skedde.

Konungen mottog mig mildt och nådigt samt frågade när jag lämnade Ryssland, och när jag sist var i Petersburg. På den sistnämnda frågan svarade jag, att jag i förflutna mars månad på uppdrag af en nära Reval boende possessionat, som till börden var svensk, reste till Petersburg för att ordna några affärer, samt att jag uppehöll mig där i nära tre veckor.

Hans majestät frågade vidare, om jag under denna vistelse sammanträffat med öfverste S... Det var denne öfverste, som några månader före krigets utbrott lämnade utan permission sitt kommando i Finland, steg ombord på sin lustjakt *Lediga stunder* och seglade direkt till Petersburg, där han presenterades för kejsarinnan Catharina, blef kammarherre, generalmajor samt ägare till ett gods med 600 bönder -- allt på samma dag.

Jag svarade, att jag uppsökte öfversten för att komplimentera honom såsom vidare lyckligare i Ryssland än Holland, där jag sammanträffat med honom.

»Hvem var hos S. då ni besökte honom?» sporde konungen.

»Ingen annan än E., som i sällskap med öfversten reviderade en mängd kartor, som lågo utbredda på ett stort bord.»

Såsom konduktör vid fortifikationen föll det denne E. in att smyga sig från Sveaborg till Petersburg, hvarest han uppsökte bemälde kammarherre och blef anställd vid dennes byrå. Efter några veckors tjänstgöring tröttnade han förmodligen på det trägna arbetet, ty han tog det beslutsamma steget att lika tyst lämna denna befattning samt åter begifva sig till Sverige.

Den svenska gränsen var emellertid knappt passerad, förrän en rysk kurir eftersatte honom men måste vända om med en näsa som räckte från Abborfors till Petersburg.

Denne konduktör blef sedermera kunglig sekreterare, riddare af nordstjärneorden, samt märklig aktör på den politiska teatern.

»Nu går ni väl i tjänst, ty ni har ju afsked från Ryssland?» yttrade konungen vidare.

»Jag väntar afsked, ty jag har därom gjort ansökan.»

»Anmäl er, då detta kommit».

Den ena månaden gick efter den andra, men mitt afsked från den ryska tjänsten lät fortfarande vänta på sig. Man afrådde mig att i en sådan ställning tjäna emot Ryssland, hvilket ju äfven, i händelse af fångenskap, hade varit betänkligt nog. Kriget hade redan utbrutit, jag trefvade efter min sista imperial, och nöden tvingade mig att fatta ett snabbt beslut.

En frikår organiserades i hemlig spekulation att i högsta nödens stund därur bland ungdomen taga nödiga sujetter, för att rekrytera bemanningen å flottan. Denna frikår indelas i bataljoner, och hvarje bataljon hade sin kapten, löjtnant och fänrik.

Åt mig erbjöds en kaptenspost, som jag så mycket hellre mottog, som manskapet skulle på flottan ställas under sjöofficerare och endast öfvas såsom ett landtvärn på stället för att dölja den finare afsikten med organisationen. Jag var således säker på att ej ställas mot någon fientlig linje och skulle därigenom undgå faran att bli tillfångatagen.

Sedan jag några månader tjänstgjort såsom kapten eller chef för en sålunda tillskapad bataljon, inträffade emellertid i grannskapet af min station ett dödsfall, som gaf en oväntad riktning åt mina planer.

En mindre kronolägenhet innehades af en person med ett lysande namn jämte aktningsvärda egenskaper. Han afled helt oförmodadt i sina bästa år, efterlämnande en änka, som endast behöfde visa sig, för att äfven i de förnämsta kretsar tillvinna sig odeladt bifall. Hon ägde två söner och en dotter. Denna familj blef genom konkurs efter den aflidne bragt i en högst brydsam belägenhet, men behöll likväl den omnämnda lilla kronolägenheten, som kreditorerna ej kunde komma åt.

En något bemedlad man hade genom giftermål med denna änka kunnat skapa sig ett jordiskt paradis, men för en obemedlad man måste den vunna sällheten dock alltid störas af ekonomiska bekymmer. Allt måste dock vika för ödets kraft, detta öde, som under en ogenomskådlig slöja städse döljer sina beslut och verkställer dem med envåldshärskarens kraft.

Jag blef alltså på en gång make samt trenne barns far, med en egen förmögenhet som ej uppgick till 50 riksdaler, med största okunnighet i landthushållningen, men med bestämd föresats att vid dåvarande trettiotvå års ålder och god hälsa, aldrig väga tyngden af dagens mödor, aldrig vanvårda de dyra plikter jag åtagit mig samt framför allt noga fästa blicken på den mörka taflan af min egen sorgliga barndom.

Jag inhämtade i orten förståndiga mäns på erfarenhet grundade råd angående landthushållning, skaffade mig goda böcker i detta ämne, följde arbetarna med uppmärksamhet och började småningom känna mig hemmastad på den plats, där försynen ställt mig. Allt bådade framtida trefnad, men allt upphörde vid en ny katastrof.

Ett år, det lyckligaste i min lefnad, hade förflutit.

Min maka hade genom supplik till konungen yppat sin svåra belägenhet, sedan hennes förste man aflidit och hans kreditorer lagt beslag på all hennes, såväl som hennes minderåriga barns egendom. Hon bönföll om prolongation å arrendet af den lilla kronolägenheten, som hon innehade, men härpå följde ett nekande svar, adresseradt till mig.

Under läsningen af detta bref blef jag utkallad af en tjänare och lämnade brefvet öppet på bordet i kammaren, hvari min hustru då befann sig. Då jag återkom var hon dödsblek och hade frossbrytningar, och hon beklagade sig sedan flera dagar öfver ett illamående, som hittills varit henne främmande.

Tvenne veckor därefter skänkte hon mig en vacker son. Moderns tillstånd förbättrades så småningom, och glädjen började återvända till vår lilla boning. Men ljuset förbyttes helt plötsligt till ogenomträngligt mörker, ty döden smög öfver vår tröskel och borttog det dyrbaraste vi ägde. Hon fanns icke mer, denna könets prydnad; hon bortgick till en bättre värld från sin sörjande make och barn. Store Gud, huru beskrifva vår sorg!

Med fyra barn, det äldsta sex år och det yngsta nyfödt, skuldsatt för inköpt lösegendom i stället för den, som kreditorerna anammat, samt utan tillräcklig öfning i landtbrukeri hade jag ofelbart på detta bekymrets vida fält gått vilse, om icke den allsmäktige, som fört mig genom så många och stora faror äfven nu räckt mig en hand, som jag tacksamt fattade och af hvilken jag låtit mig städse ledas.

Min första omsorg blef att på nytt anhålla om prolongation af arrendet å kronolägenheten, i hvilket ändamål jag infann mig vid riksdagen i Gefle, hvarest jag erhöll företräde hos konungen, som nu *för sista gången* gaf mig såsom ett bevis på sin nåd det löftet, att hjälpa mig ur min brydsamma ställning.

Ej långt därefter mördades konungen, men min ansökan gick den vanliga vägen och erhöll en mäktig beskyddare i en ämbetsman, som ännu lefver i anseende på sin plats, och som sedan blef min välgörare vid fler än ett tillfälle. Glad reste jag hem med prolongationen på fickan.

Jag ägde nu i tjugu år full besittningsrätt å kronolägenheten äfvensom tillåtelse att mot kontanter afträda densamma. Jag uppgjorde alltså så småningom en plan att genom ackord ingå på ett regemente med möjligaste fördel. Jag borde likväl dessförinnan avancera till major i armén.

Gustaf Adolf hade nyss emottagit regeringen, då jag anhöll om och beviljades företräde. Hans första fråga var hvilken uniform jag bar, och jag svarade: »arméns». Därefter androg jag, huru jag, fattig och med många moderlösa barn, ägde hopp om att ingå äktenskap med en rik änkemajorska, som dock hade den lilla svagheten att vid val af ny make föredraga den, som innehade samma rang, som hennes aflidne man, hvarför jag underdånigast anhöll om befordran till major i armén.

Konungen genmälde då:

»Vill hon ej ha er som kapten, bör ni ej heller såsom major vilja ha henne. Jag skulle genom er befordran prejudicera många äldre, hvilket ej får hända. Är ni belåten med majors namn och värdighet, så kan ni emellertid på ansökan därom sådant erhålla».

Men som namn och värdighet ej bestämde någon tur inom ett regemente, så bugade jag mig tyst, förbluffad öfver en så ung konungs yttrande, samt afträdde i den föresatsen, att bland medborgare söka förtjäna det rätta namnet och värdigheten samt afstå ifrån allt skuffande och knuffande på lycksökarebanan.

Bedja och arbeta blef nu mitt valspråk. Mina styfbarn voro nu komna i den ålder, som fordrar sorgfällig undervisning, svarande mot det namn de buro, men mina villkor nekade mig att anskaffa skickliga lärare, hvarför jag själf åtog mig denna skyldighet, glad att ännu äga i minnet förvarad åtminstone en del af mina i ungdomen inhämtade kunskaper.

På detta sätt förgingo åtta ensliga år, och jag hade stor tillfredsställelse uti den framgång jag skördade samt den kärlek och tillgifvenhet hvarmed mina välartade styfbarn lättade, om också ej helt och hållet aflyftade bördan från mina skuldror.

Nu randades en tid, då jag åter blef lycklig vid en god makas sida, och från denna epok räknar jag ett icke mindre märkvärdigt tidehvarf i min lefnadshistoria.

Med åren ökades de små invånarnas antal i vårt hem, och en minskning däri kunde icke skada. Min redan vuxna styfdotter såg utomordentligt bra ut och hade för öfrigt sådana naturanlag, att hon lofvade, att liksom sin mor bli en prydnad för sitt kön. Allt detta gjorde, att jag föll på den idén, att hon borde visa sig i en värld, ljusare och gladare än den vi bebodde.

I och omkring Stockholm kunde hon, om också icke på allra närmaste håll räkna släkt med landets yppersta familjer. En af hennes anhöriga var gift med en dam, som bar hennes eget namn; denne var förmögen och bosatt i

hufvudstaden.

En hemlig aning om framgång uppmuntrade mig att utan alla förberedelser afresa med flickan, ehuru mycket man än förebrådde mig detta såsom en dårskap, synnerligast som resan företogs i november månad och på bondvagn. Men orygglig i mitt beslut for jag till Stockholm, där min dotters garderob upphjälptes, medan jag ensam uppsökte honom, som var gift med hennes närmaste anförvant.

Denne person innehade en högre hofsyssla, var ung och ganska ombytlig till humöret. Jag framställde för honom mitt ärende och bad om beskydd för min hoppgifvande styfdotter. Som en äkta hofman åhörde han mig och svarade, »att med erkännande af den åberopade släktskapen, ville han årligen för flickans räkning öfversända till mig en liten penninghjälp. Hon kunde därmed kläda sig och tarfvade för öfrigt inga andra kunskaper än att lära sig bereda ost och smör, hvilket han förmodade hon bäst kunde lära sig i sitt föräldrahem».

Därefter önskade han mig lycklig hemresa. Jag tackade för löftet om pengarna, men ansåg den utlofvade hjälpen allt för ringa för behofven och alltså icke påkallad, så länge jag fanns i lifvet. Därjämte frågade jag, om icke min styfdotter finge uppvakta honom före sin hemfärd. Detta bifölls och med den framgång, att hon kvarstannade i hans hus ända till sitt giftermål.

Som en lagerkrönt segrare återvände jag ensam till hemorten och mottog lyckönskningar af dem, som förut afstyrkt min resa. Jag erkände nu, att jag, i trots af min skenbara egensinnighet, dock insett det berättigade i deras anmärkningar, och därefter kommo vi öfverens om att eftersom mitt företag lyckats, var det i alla fall klokt påhittadt. Min styfdotter var alltså oväntadt lyckligt placerad, men hon ägde två bröder, hvilka blifvit undervisade af mig, så att de med heder tagit inträdesexamen till krigsakademien. Men ehuru de voro fullkomligt medellösa afslogs dock deras ansökan att bli frikadetter.

Skulle nu dessa oskyldiga och förhoppningsfulla ynglingar nödgas onyttigt förnöta sina bästa läroår, skulle jag glömma de dyrbara plikter försynen ålagt mig såsom far?

Nej, jag var inöfvad och van vid att med raska steg skynda mot målet, och detta gjorde jag äfven denna gång.

Jag reste därför till Stockholm med mina söner, klädde upp dem där samt anhöll om audiens hos konung Gustaf Adolf.

Jag inträdde med dem i audiensrummet och anförde i korthet såväl deras belägenhet som min oförmögenhet att med vederbörlig omsorg sörja för deras vidare uppfostran.

Konungen lofvade, att de med säkerhet nästa år skulle bli frikadetter. Men som de, ehuru icke gamla, voro ovanligt långa för sin ålder, vågade jag underdånigt erinra om att de ett kommande år, då de antagligen skjutit ännu mer i höjden, kanske skulle bli till ett åtlöje inom första klassen. Jag bönföll därför, att hans majestät i nåder täcktes antaga dem till pager, men fick till svar att ingen ledighet fanns.

Slutligen androg jag, att vid artilleriregementet funnos för närvarande tvenne underofficersvakanser, men att lönen som var för ringa redan till uppehälle och beklädnad, ännu mindre kunde räcka till den nödvändiga informationen i artillerivetenskapen, som fordrades för att avancera till officer, såframt ej konungen af gunst och nåd behagade anslå en särskild fond åt dem för detta ändamål.

Konungen gaf genast sitt höga bifall till detta förslag, såsom varande det bästa för tillfället, och frågade hur stort penningbidrag årligen skulle fordras?

Jag hade redan på förhand resonerat med regementschefen härom, hvarför jag dristade hänvisa konungen till honom, och hans majestät lofvade att med allra första tala med honom i detta ämne.

Jag tillät mig då i underdånighet spörja huruvida jag finge underrätta chefen härom så att denne vid tillfälle kunde påminna konungen.

Hans majestät smålog och svarade:

»Jag har själf edra söner i minnet.»

Ett par dagar därefter, då chefen uppvaktade i en tjänstförrättning, hann han knappt stiga öfver tröskeln till audiensrummet, förrän konungen täcktes begynna ett samtal om mina styfsöner. Resultatet däraf blef, att de af konungens enskilda kassa fingo årligen uppbära 100 riksdaler banko hvardera, till dess de vunnit officersgraden och lön.

Då jag sedermera anmälde mig till audiens för att i underdånighet tacka, sade konungen med ett älskvärdt leende:

»Det är mig kärt att i någon mån ha kunnat lätta den börda, som ni med heder burit i många år.»

Mina tre medellösa styfbarn voro alltså räddade genom en nådig försyns styrelse. Om jag, såsom ett redskap i dess hand, njuter tillfredsställelse i medvetande om god vilja och goda afsikter, så bör jag ej heller förglömma, att mina styfbarn själfva dagligen medverkat att realisera mina om dem hysta förhoppningar.

Dessa uppfylldes sedermera så att min styfdotter gjorde ett rikt och lysande gifte, min ene styfson är regementsofficer i holländska artilleriet och den andre en med afsked ur svenska krigstjänsten etablerad possessionat.

Sedan mina tre styfbarn sålunda blifvit väl placerade och bekymmerna för deras framtid lättats, hade mina egna söner vuxit upp under en god och klok moders utmärkta ledning.

Emedan jag ej heller mer hade råd att aflöna en skicklig lärare, måste jag själf öfvertaga läsningen med dem.

Jag afdelade alltså efter bästa förstånd dagens timmar och delade min tid mellan barnens undervisning samt skötseln af min lilla gård. Undervisningen gick dock framåt med ganska små steg, emedan jag tyvärr var strängt upptagen af mitt andra arbete, ty vårt välstånd var ju uteslutande beroende af det sätt, hvarpå jag ordnade och skötte mitt landtbruk.

Gården var nämligen, som jag redan berättat, mycket skuldsatt, hvarför dryga räntor årligen måste utbetalas. Denna skuld var till råga på allt i icke ringa grad ökad, genom uppförandet af en ny karaktärsbyggnad, hvilket vid arrendets prolongation blef mig ovillkorligt ålagdt. Arrendatorerna hade under loppet af 60 år ikládt sig all husröta, och vid hållna synförrättningar hade de fuskat sig fram så godt de kunnat. Med ett ord, innehafvaren skulle med tiden oundvikligen ruineras, i händelse han å blifvande ny arrendeauktion ej förmådde hålla sig kvar genom högsta anbudet.

Tanken härpå gnagde och oroade mig, och jag lyckades aldrig göra mig den kvitt. Men så fick jag höra talas om en spekulant, och jag var ej sen att med honom göra närmare bekantskap genom brefväxling. Denna afslutades genom ett kontrakt, hvarigenom jag mot en bestämd summa pengar afstod egendomen för de sista elfva arrendeåren, förbehållande mig endast några torp, hvilkas ägor gränsade till hvarandra.

På en förtjusande vacker plats uppförde jag mig såväl mans- som ladugårdsbyggnad, samt anlade en liten prydlig trädgård med nära åttio unga fruktträd af ypperlig sort. En god del af mina pengar ströko med till nybyggnaderna och anläggningarna jämte förskönandet af det täcka stället. Enär min besittningstid endast skulle räcka i elfva år, kunde det ju tyckas att det var oförsiktigt att lägga ner så mycket pengar på stället, men jag var fullt och fast öfvertygad om, att de skulle bli räntebärande, ifall allt ginge efter uträkning.

Vid afslutandet af denna handel var kontrahenten äfven till ryktet mig alldeles okänd. Hans lediga och vänliga

sätt tydde likväl ej på någon elakhet, men däremot föreföll han i hög grad pojkaktig.

Han hade emellertid ej lång tid varit min granne, förrän han visade ett alltjämt stigande missnöje med handeln, och till sist blef det honom ej möjligt att dölja sin förtrytelse öfver min trefliga bostad.

Han lät allt som oftast undfalla sig yttranden om att, kosta hvad det ville, ämnade han sätta sig i besittning af min jord och drifva mig bort. I denna afsikt bröt han offentligt grannsämjan genom att merendels utan skäl uppsöka ämnen för rättegångar, stundom åtta och ibland flera vid hvarje häradsting. Han förlorade vanligtvis men vädjade då till lagmans- och hofrätten. För egen del behöfde han ej se på därmed förknippade penningutgifter, eftersom han var förmögen, men genom sitt förfaringssätt röjde han tydligt sin afsikt att på allt sätt utarma mig, som han visste satt med små inkomster.

Hans beräkningar voro säkert grundade, ty om än den vinnande parten understundom tilldömdes rättegångskostnad, så ersätter denna dock icke mer än hälften af utgifterna, enär man vid öfverrättena måste aflöna en fullmäktig, som ej tar ett steg utan en betalning af minst 10 riksdaler banko. Det hände många gånger att rättegången endast rörde sig om ett värde af 2 riksdaler, men, sedan denna, utvecklad i anföranden på många ark för att fördyra papperslösen, undergått lagmans och hofrättens pröfning, inträffade ofta att lösen jämte fullmäktigs arvode kunde uppgå till 25 riksdaler o. s. v.

När dessa rättegångar likväl ej beröfvade mig modet, uppfann min vederdeloman någonting annat, som efter all juridisk beräkning måste i grund ruinera mig.

Det ställdes nämligen så till att från kungl. kammarkollegium ingick en anmärkning om att kronolägenheten genom att befinna sig i tvenne mäns händer, hvarvid stridigheter ofelbart ofta måste uppstå mellan de båda disponenterna, skulle löpa fara att blifva vansköt. Enär kollegium ej ville godkänna eller vidkännas mer än en arrendator, den, åt hvilken jag försålt arrenderättigheterna, hvilken transport blifvit af kollegium vederbörligen gillad, så ålades mig att genast afflytta samt i laga ordning söka ersättning hos den vederbörligt dokumenterade innehafvaren.

Hvad återstod mig nu att göra annat än ingå med underdånigt besvär till konungen? Detta skedde äfven, hvarjämte en syneförrättning bilades, i hvilken noga upptogs den betydliga kostnad som jag haft såväl i afseende på odlingar som nybyggnader.

Konungen behagade därå gifva följande nådiga resolution: »att parterna hvar för sig skulle, såsom alldeles oberoende af hvarandra, anses såsom arrendatorer, med ansvar enligt gällande författningar».

Därjämte befallde konungen undersökning, huruvida icke min bebyggda jord skulle för alltid kunna skiljas från den andra samt utgöra en lägenhet för sig.

Denna helt och hållet oväntade utgång satte millioner myror i hufvudet på min förföljare, som nu behöfde sina långa naglar för att rifva bort dem. En man med hans uppfinningsförmåga och energi kan dock alltid skaffa sig nya utvägar, när de gamla visat visat sig vara till ingen nytta. Ett nytt tillfälle erbjöd sig också snart åt hämndlystnaden -- det obegränsade hatet.

År 1807 i oktober månad mellan klockan åtta och nio på kvällen, då jag förhörde mina söner dagens läxor, kom en dräng inrusande och skrek, att elden var lös.

Jag skyndade ut och såg sädesladan stå i ljusan låga under häftig storm, som låg rakt på de öfriga uthusen och mangården. Timret var af ypperlig, mogen skog, hö och säd väl inbärgade.

Endast ett fåtal människor kunde i hast hopsamlas, alltså var det icke tänkbart att rädda uthusen, utan alla våra ansträngningar gingo ut på att släcka elden i den redan antända mangården, hvilken räddades endast därigenom,

att vinden helt plötsligt kastade om, så att det församlade folket kunde bedrifva släckningsarbetet.

All inbärgad gröda af hö och säd, som detta år varit ovanligt riklig, gick emellertid upp i lågor tillika med alla åkerkörredskap. Af en ren händelse voro kreaturen denna afton ej inbundna, hvarför de kunde räddas, med undantag af ett får, som sprang tillbaka in i elden och brann upp.

Denna olyckshändelse anmäldes ofördröjligen med anhållan om urtima ting för utrönande huruvida ej elden uppkommit genom mordbrand, synnerligast som lyktor eller bloss aldrig nyttjades på logen, där för öfrigt ingen människa varit på flera dagar.

Genom undersökning på platsen föllo starka misstankar på en af min grannes torpare, som inkallades, men ej kunde förmås att inställa sig med mindre hans husbonde finge göra sällskap såsom biträde vid rättegången, hvilken begäran bifölls.

Torparen höll flera gånger på att köra fast, men den påpasslige advokaten hjälpte honom lös, ehuru han dock icke kunde förhindra att den misstänkte insattes i kronohäktet och förseddes med järnblock.

Fyra urtima ting höllos sedermera, vid hvilka husbonden inställde sig såsom advokat, utan hvilket stöd torparen sannolikt ej fått behålla hufvudet. Af rannsakningen framgick, att min fiende och den anklagades advokat trots alla juridiska spetsfundigheter ej lyckades befria torparen från starka misstankar att ha verkställt mordbranden, ej heller sig själf från misstankar om delaktighet däruti. Och om misstankar, fastän starka, dock icke äro bevis, på hvilka den anklagade kunna fällas, förblifva de dock gällande vittnen i allmänna opinionens ögon.

Det utslag, som urtima tingsrätten efter afslutad rannsakning fällde, stadfästes sedermera af hofrätten. Af brist på bevis frikändes torparen, men misstankarna mot honom voro likväl så starka, att han för sitt sju månaders fängelse ansågs vara oberättigad till rekonvention.

Detta afskyvärda dåd blef alltså ostraffadt, ehuru man eget nog genom en fientlig bonde fick veta hur alltsammans tillgått.

Till denne kom nämligen en dag i ett ärende från husbonden en gosse på fjorton år.

Bonden, som kände till gossens smak för brännvin, narrade honom att taga sup på sup, så att han till sist blef både munter och öppenhjärtig.

Bonden, som var en knipslug en, förde då talet på den hos mig timade eldsvådan.

Gossen berättade då helt ogeneradt, att han af husbonden erhållit en bleckdosa samt några svafvelstickor jämte befallning att följa med ofvannämnde torpare och lyda dennes tillsägelser. De följdes då åt till min sädeslada, där torparen borttog en stor sten midtunder logen. Genom denna öppning trängde gossen sig med möda och rörde med svafvelstickan i bleckdosan, hvarvid eld uppkom. Med denna eld tände han i båda golfven, men när han sedan kröp ut, var torparen försvunnen. Pojken blef då rädd och sprang hem så fort han kunde.

Denna berättelse spred sig på trakten, men gossen försvann helt plötsligt, och det sades att att han gett sig till sjöss.

Min förföljare tog naturligtvis för afgjordt, att den sista motgången som drabbat mig, nu hade beröfvat mig allt mod, ty han erbjöd mig en liten penningsumma för den jord jag disponerade, samt rådde mig att å auktion försälja åbyggnaden, emedan det enligt hans förmenande vore oklokt att uppföra nya uthus, då jag blott hade några få arrendeår kvar.

Jag svarade, att ehuru detta förslag visserligen vore väl afpassadt efter min nuvarande olyckliga ställning, kom det dock så oväntadt, att jag behöfde tid att betänka mig för att kunna fatta ett beslut, som jag sedan ej skulle

behöfva ångra.

Emellertid sparade jag hvarken pengar eller ansträngningar för att så fort sig göra lät uppsätta ett hus, som inrymde ett par hästar, några kor och 25 får. Sedan körde jag omkring för att samla så mycket hö och halm, att jag jämte säd kunde hafva tillräckligt foder åt de nödvändigaste kreaturen. De öfriga mottogos här och där att födas öfver vintern mot betalning.

Sedan jag sålunda på hjälpligt sätt bragt allt i ordning, företog jag en resa till Stockholm, hvarest jag ingick till konungen med underdånig supplik, hvari jag yppade min belägenhet, och genom flera bilagor styrktes hvad jag anförde i suppliken.

Denna remitterades vanliga ämbetsvägen och förvärfvade mig alla ämbetsmännens kraftiga deltagande. Sedan suppliken gått den vanliga vägen och blifvit med behöriga utlåtanden kompletterad, täcktes konungen besluta: att jag, oberäknadt mina ännu löpande arrendeår, förunnades ännu tjugu år, under hvilka jag borde i likhet med kronohemmans åboer vidkännas skatt och tunga, samt att denna jord skulle, refvad och rösad, aflämnas bebyggd efter det åsatta hemmantalet för att i framtiden såsom en särskild kronolägenhet blifva å öppen auktion utropad.

Min förföljare blef stum af häpnad, ty genom denna oväntade utgång såg han sig hafva bidragit till min stora fördel just genom hvad han i vrede och oförsonlighet funnit upp för att störta mig.

Den mig förunnade besittningstiden af 20 år förbättrade visserligen min bekymmersamma belägenhet, men hvilka utgifter nödgades jag ej åsamka mig! Oberäknadt uppsättning af ny ladugård, måste jag rekvirera landtmätare, som uppmätte och taxerade jorden, kronofogde och

häradsskrifvare, som uppskattade den. Vid alla dessa förrättningar höll sig min plågoande städse framme, för att så vidt det stod i hans förmåga, tillse att jag ej blef skonad.

Vid landtmäteriförrättningen gjorde han i synnerhet mycket ondt, ty han styrde om att lägenheten blef öfver all rimlighet uppskattad, så att innehafvaren omöjligt kunde lefva där såsom ståndsperson och betala årets oundvikliga utskylder, så framt han ej hade egna tillgångar att tillgripa.

Alla mina ansträngningar att uppodla jorden i större åkerfält kröntes ej heller med framgång, emedan under tvenne påföljande år nattfrosten vid midsommartiden förstörde all min råg och sålunda släckte sista gnistan hopp om bättre tider. Mina små besparingar voro nu så hopsmälta genom processor, resor, byggnadsarbeten m. m. att jag nödgades sätta mig i ny skuld, men hur skulle det bli mig möjligt att komma ur den?

Därtill sällade sig bekymren för mina fem söner, af hvilka fyra voro mellan 12 och 16 år. Tiden var nu inne, att dessa borde danas till nyttiga samhällsmedlemmar och ej onyttiga dagdrifvare. Men hur jag brydde min hjärna kunde jag ej utfundera någon utväg, utan jag förblef stående på ödets obanade stig, där jag förut tagit så många stora skutt utan att afbryta benen.

Min mångåriga fiende hade afflyttat från orten, och hans innehafda lägenhet var genom nytt auktionsinrop kommen i annan mans hand. Denne gjorde nu ett anbud på min lägenhet, som var på det högsta lockande för mig, synnerligast som jag skulle få kontant betalning. Jag rådgjorde med min maka, som alltid stod stödjande och hjälpande vid min sida, och vi beslöto att uppoffra oss själfva för att kunna hjälpa våra barn. Köpet uppgjordes, jag blef ordentligt likviderad, och det återstod endast auktion å den lösa egendomen, som hvarken borde vid flyttning medföras eller kunde till ett mer passande behof användas än att omsatt i pengar likvidera en del af på stället åsamkade skulder.

Icke utan djup saknad lämnade jag detta kära ställe, där jag tillbringat tjugufem år af min lefnad. Dess belägenhet var visserligen isolerad men utomordentligt täck i en vacker löfskog med fri utsikt öfver en insjö, som tillhörde egendomen. I maj och juni hörde man ständig sång af oräkneliga näktergalar, och man kunde till och med midt

på middagen iakttaga denna sångfåglarnas konung.

Jordmånen var ypperlig men mycket stenbunden och all odling i större skala hindrades af en myckenhet fridlyst ekskog.

I början af min ditkomst hade allmogen icke ens tillåtelse att bära bössa, hvilket gjorde att ortens ståndspersoner sköto massvis med harar och rapphöns. De senare voro visserligen fridlysta, men råkade dock en och annan gång följa med i jaktväskan.

Det var ett stort nöje att under barvintrarna vara med om en harjakt ute på slätterna, ty man kunde på långa afstånd se hur de hvita hararna gjorde sina krumsprång mellan de gröna enbuskarna, och man hade godt tillfälle att skjuta så många, man någonsin behagade.

En viss tid om hösten samlades i myckenhet så kallade allvargrimmor eller brockfågel, ett läckert villebråd något större än kramsfågel, hvaraf understundom en tio stycken kunde falla för ett skott.

Hösttiden samt hela vintern hade man för öfrigt god tillgång på kramsfågel, som fångades i donor, kortligen, man kunde när som helst ha fågel på bordet och till och med utvälja de smakligaste.

Men om detta var en förmån, var den likväl ringa i jämförelse med fisket i insjön. Här behöfdes minnsann ingen sump, endast tjänlig väderlek, ty innan grytan hann koka upp, var fisken inne i köket. Hela vintern fångades på stångkrok gäddor, af hvilka de största kunde väga ända till 28 skålpund. För öfrigt fiskades ål, braxen, abborrar, sutare och rudor alltid i myckenhet vid lektiden, såvida väderleken var gynnsam. En man med fallenhet och håg för fiske kunde på denna sjö aldrig missräkna sig på nöje och lön för mödan.

Medan vi voro som ifrigast sysselsatta med förberedelserna till afflyttningen, öfverraskades vi gladt af att min son i mitt första gifte hemkom på besök efter flera års bortovaro.

Vid sexton år började han krigarens bana och tjänade länge som underofficer vid ett värfvadt regemente, där han af brist på pengar aldrig kunde hoppas vinna officersgraden. Men då ryssarna inföllo i Finland och ett landtvärn blef på Åbo uppsatt, som borde inöfvas af skickliga underofficerare, utsågs bland dessa min son, hvilken var nog lycklig att tillvinna sig sina förmäns bifall.

Han fick här i uppdrag att med en viktig depesch afresa till konungen och hade vid samma tillfälle lyckan att bli utnämnd till fänrik. Han placerades till tjänstgöring vid en frikår och gjorde den långa reträtten genom Finland utan att blesseras. Men då han efter freden, sedan kåren blifvit upplöst, icke genast kunde inkomma på stat, beslöt han att med kunglig permission och general Adlercreutz’ utmärkt goda rekommendation söka sin lycka i fransk tjänst.

I Hamburg behagade svenske ministern Peyron rekommendera honom hos prinsen af Eckmühl, hvilken vidare gynnade honom så, att han genast blef officer vid *le Regiment Second d'Etrangers*, hvilket då tjänstgjorde i Italien. Där tjänade han i nära två år och stupade vid 25 år ålder ej långt från Spoleto, då österrikarna drefvo fransmännen ur Italien.

När alla våra förberedelser voro afslutade gingo jag, min maka och våra fem söner ombord på en skuta, som fraktade oss till Stockholm.

Jag hade då räknat femtioåtta lefnadsår, men genom försynens nåd, ägde jag ännu fullkomlig ungdomsvigör.

Jag vågade alltså eftersträfva en statens civiltjänst, där jag, ehuru i saknad af akademiska kunskaper, ändock skulle kunna förtjäna mitt bröd. Allestädes mottogs jag och afhördes med deltagande och ingafs förhoppningar, men det stannade endast därvid. Efter några månaders förlopp stod jag och stampade på samma ställe som förr

och beslöt därför att på en annan väg söka arbeta mig fram till målet. Jag var väl försedd med handlingar och certifikat rörande min egen person, hvilka blefvo öfversatta på franska språket, och med dem på fickan, vandrade jag upp till slottet samt anmälde mig hos kammarherren hos dåvarande kronprinsen -- nu konungen --. Denne vågade ej anmäla mig till audiens, men emottog mina papper under löfte att befordra dem till föredragning inför hans kunglig höghet samt att om några dagar låta mig veta resultatet.

Enligt denna instruktion anmälde jag mig åter och blef då underrättad att hans kunglig höghet hade låtit sig föreläsas alla mina inlämnade handlingar samt befallt deras föredragande i konseljen. Här resolverades, att jag till mitt understöd genast skulle få lyfta 100 riksdaler banko, hvilket ju var en betydlig hjälp för ögonblicket. Men emedan det ej nämndes ett ord om min ansökan om plats där jag kunde beräkna lön, befann jag mig åter snart i förlägenhet, ty de erhållna pengarna kunde ju ej förslå länge för ett hushåll på åtta personer.

Jag borde arbeta på att få detta hushåll förminskadt för att ej i förtid nödgas tära på det lilla kapital jag medfört, och i detta ändamål tog jag mina fem söner med mig upp på slottet samt anhöll om audiens hos dåvarande arfprinsen (nuvarande kronprinsen), hvilken beviljades.

Jag kvarlämnade mina söner i det yttre rummet och inträdde ensam.

Prinsen mottog mig nådigt och tillät mig att i korthet få skildra mina öden samt min sorg att ej åt mina fem söner kunna räcka en hjälpande hand. Jag bönföll alltså om prinsens förord åt åtminstone de tre äldsta sönerna, så att tvenne måtte få komma in vid krigsakademien såsom gratister och den tredje i något civilt verk. Jag tillade att de voro resliga för sin ålder samt icke i saknad af kunskaper.

Prinsen åhörde mig med älskvärdt tålamod och hade ofta afbrutit min berättelse med intresserade frågor. Slutligen frågade han efter mina söners ålder m. m.

Jag svarade, att de befunno sig i de yttre rummen samt att jag, med nådigt tillstånd, var beredd att införa dem, hvilket beviljades. Prinsen täcktes därefter tala med dem och lofvade att hafva dem i åtanke samt ålade mig att efter ett par veckors förlopp anmäla mig.

Vid utsatt tid gjorde jag min uppvaktning samt hugnades med den underrättelsen, att en af mina söner blifvit frikadett, en hade fått löfte om att anmäla sig i ett civilt verk, och en finge anmäla sig hos chefen för andra lifgardet, där han genast bekom lön. Denna var dock så ringa, att prinsen af egna medel nådigst förunnade honom 5 riksdaler banko i månaden, så länge han tjänade såsom underofficer och skötte sig bra.

Samtidigt täcktes en anhörig, som innehade en högre post vid ett infanteriregemente emottaga min fjärde son med löfte att inom regementet framdraga honom enligt förtjänst och skicklighet.

En betydlig tyngd var således aflyftad från mina skuldror, och jag hade nu endast kvar min femte son vid nio års ålder, om hvilkens framtid jag borde så mycket mindre misströsta, som han var en ovanligt präktig och begåfvad gosse. Han följde sina föräldrar, då vi lämnade den kostbara hufvudstaden, hvarest jag för egen del ej kunnat förvärfva annat än sväfvande löften, med hvilka våra friska magar ingalunda kunde känna sig tillfredsställda.

I villrådan om hvarest jag skulle söka oss ett nytt hem, valde jag den forna hemtrakten, där vi bland många sorgedagar äfven räknat så många glada, och där vi alltid varit omgifna af deltagande medmänniskor.

Vi voro visserligen ej numera så oberoende som förr, emedan mitt penningförråd under vår tvååriga vistelse i hufvudstaden hopsmält på ett förfärande sätt. Ehuru jag var nog lycklig att äga en förståndig och behjärtad maka, som vid min sida tappert stridde mot bristernas och behofvens samlade styrka, så hade jag ju också en ung och oerfaren son, som för hvarje dag gjorde större anspråk på en bättre utbildning än jag förmådde skänka honom.

Efter en häftig strid lyckades jag bekämpa min stolthet och tog steget ut.

En skrift uppsattes hvari jag ödmjukt erkände min oförmåga att gifva min unge son en passande uppfostran och anhöll om ett litet årligt penningunderstöd, hvarigenom han sattes i stånd att besöka de offentliga läroverken samt inhämta kunskaper och skicklighet att en gång beträda den civila ämbetsmannabanan.

Med denna skrift reste jag omkring i orten och samlade många goda och deltagande personers löfte om en årlig summa, så länge min son uppehöll sig vid skolan eller gymnasium. Den insamlade summan som lyckligt uppgick till 120 riksdaler banko per år, var visserligen stor, men dock ej tillräcklig för de nödvändigaste behofvens fyllande.

Bristen afhjälptes dock sålunda, att några af stadens bästa hus kommo öfverens om att gifva min son så kallade matdagar.

Lyckligt och med ganska goda utsikter för framtiden voro alla våra söner således placerade. Det berodde nu endast på dem själfva att arbeta på den byggnad, till hvilken en fast grund blifvit lagd, och till all lycka hafva de ej svikit hvarken sig själfva eller sina föräldrars hopp och käraste önskan.

Hur glad hade jag ej nu varit, om äfven min egen belägenhet så förbättrats, att jag kunnat förskaffa min älskade och goda maka en någorlunda bekymmerfri ålderdom. En publik tjänst med en, om än aldrig så liten lön på stat, var det enda medel, som numera kunde rädda mig. Denna hade ju också blifvit mig utlofvad, och jag eftersträfvade ifrigt en sådan.

Det yppades för mig en lägenhet att sjöledes kunna komma till Stockholm, och jag begagnade mig däraf för att personligen söka inverka på dem, som lofvat mig sin medverkan.

En af dessa var nu chef vid ett offentligt verk och trodde sig kunna förmånligt placera mig, allenast jag kunde erhålla konungens höga förord, ty utan detta sade han sig vara bunden af ledamöterna inom verket, som högst ogärna sågo en militär placerad bland dem.

Jag såg mig därför nödsakad att författa och till franska låta öfversätta en underdånig böneskrift till konungen. En högre officer, som jag kände och som var mycket hemmastadd i franska språket hjälpte mig därmed, men emedan han var lika stolt som förmögen och saknade alla begrepp om nöd och fattigdom, affattade han böneskriften i allt för hög ton, trots alla mina invändningar.

Jag mottog alltså suppliken i det skick den var, och fick snart underrättelse om att konungen en söndag ämnade dinera på Rosendal, dit jag begaf mig.

Konungen visade sig enligt min beräkning i parken, och jag framräckte suppliken, som gafs åt en kammarherre med befallning att uppläsa densamma. Konungen stod så nära, att han vid uppläsningen kunde följa orden på papperet, och sedan han fått del af den, behagade han yttra, att jag följande dag skulle infinna mig på slottet för att få närmare besked.

Enligt denna befallning inställde jag mig på utsatt tid och mottog af kammarherren en förseglad skrifvelse, adresserad till den förut nämnda chefen, som jag genast uppsökte.

Omringad af verkets samtliga ledamöter bröt chefen brefvet och uppläste konungens höga förord åt mig till en plats inom verket.

Dagen därefter gjorde jag besök hos samtliga ledamöter, hvilka hugnade mig med en mängd löften, som de måhända aldrig ämnade uppfylla.

Jag ansåg mig emellertid ej ha skäl att misströsta utan försökte att i hufvudstaden afbida dagen för min utnämning, men som jag var utan både pengar och kredit, måste jag snart afstå därifrån.

Jag hade redan på flerfaldiga sätt fått röna verkningen af det stolta skrifsättet i min supplik till konungen, hvarigenom monarkens hand denna gång hindrades att räcka mig ett välbehöfligt understöd.

Endast med yttersta möda lyckades jag anskaffa respengar, hvarefter jag skyndade ombord på en skuta, som förde mig till hemorten.

Hälsan, smickrande löften och en tömd penningpung var allt hvad jag hemförde till min maka, som dock med glädje tog emot mig, och sin vana trogen uppmuntrade mitt svikande hopp.

Veckor och månader förgingo, bref på bref afsändes, men de svar jag en och annan gång bekom, innehöllo fortfarande endast sväfvande löften.

Jag upphörde till sist med den gagnlösa brefväxlingen och försökte bemanna mig med tålamod. Men att kunna utestänga nöden, som med stora steg närmade sig vår lilla boning, att lefva utan lön och kapital, föreföll mig, som nu var fyllda 70 år mer än problematiskt, och det må därför ej väcka förundran, att jag kände mig modstulen.

Det fanns en tid, då jag oförfärad gick bekymmer och faror till mötes, men ett halft århundrade hade förflutit sedan dess, och enligt naturens ordning hade nu både mina kropps- och själskrafter börjat aftaga. Men ännu var detta så föga märkbart, att jag ansåg mig skyldig att arbeta så godt i min förmåga stod.

Ännu hade jag i minnet kvar några i ungdomen förvärfvade kunskaper jämte sättet att meddela dem åt mindre försigkomna barn.

Jag beslöt alltså att med uppoffring af all egen bekvämlighet glömma det öfvermåttan tråkiga arbetet att undervisa små disciplar, endast jag därigenom kunde bereda sorgfriare dagar åt min maka, som så väl gjort sig förtjänt däraf.

Jag tvekade mellan valet att öppna en liten skola eller söka inträde såsom lärare i något hederligt hus, men min tvekan tog snart slut, ty jag erbjöds helt oförmodadt, utan afseende på min föga rekommenderande höga ålder, plats i ett ansedt hus såsom lärare åt fyra gossar, af hvilka den äldsta var tio år.

Jag emottog med glädje denna lugna sysselsättning, från hvilken jag åtminstone på helgdagarna kunde göra mig ledig för att besöka min hustru, som på en knapp fjärdingsvägs afstånd hade sitt lilla bo. Mina disciplars tillgifvenhet, deras föräldrars förtroende och vänskap jämte god hälsa gjorde vistelsen i detta behagliga och gästfria hem särdeles angenämt för mig, men den blef tyvärr icke långvarig.

De äldre disciplarna, som ämnade genomgå krigsakademien, hade nu fått så mycken undervisning i latinska språket, som jag kunde lämna, men den var ej tillräcklig. Som redlig man fick jag ej underlåta att i tid underrätta vederbörande därom, och på min uppmaning anskaffades alltså en annan lärare med erforderliga kunskaper.

Jag lämnade med saknad ett hem, där jag blifvit så väl bemött, och jag har anledning att tro, att mina bemödanden där ej setts med ogillande, ty mina lärjungars far gaf mig flera års fri bostad på en annan, honom tillhörig egendom samt dessutom mångfaldiga andra prof på sin välvilja och tillgifvenhet.

Under de snart åtta år som förflutit, sedan jag lämnade min lärarbefattning ha jag och min hustru rönt en aldrig svikande vänskap och godhet af denna familj, hvars hus ständigt stått öppet för oss.

Hoppet om att såsom civil tjänsteman och statens löntagare kunna förvärfva dagens lilla brödstycke flydde emellertid allt mer och mer undan för mig. Min redan höga ålder och med densamma ökade slapphet i tankar och företag, försänkte mig slutligen i en slags slöhet, hvarunder jag ej plågades af några frätande bekymmer.

Men än en gång samlade jag min svikande energi och beslöt att åter besöka hufvudstaden för att för sista gången utbedja oss den människoälskande konungens hjälp.

I hufvudstaden blef min första omsorg att låta på franska språket öfversatta såväl den af mig uppsatta böneskriften, som alla de bilagor, hvilka kunde gifva densamma vederbörlig styrka. Men om jag var nog lycklig att i detta hänseende nå hvad jag önskade, så återstod dock att besvara den stora frågan: hur och när skulle jag kunna åt konungen personligen öfverlämna dessa handlingar, då jag omöjligt kunde vänta att få audiens?

Flera veckor förgingo, och jag fick slutligen klart för mig, att för mig skulle ej gifvas något annat tillfälle än då konungen företog någon af sina promenader i vagn.

En dag fick jag med säkerhet veta, att konungen skulle äta middag på Rosendal, hvarför jag i ganska god tid spatserade ut till Djurgården och väntade på den väg, där jag visste, att hans majestät skulle passera.

Han kom, och vid förbifarten, som ej gick långsamt, framräckte jag, djupt bugande, min böneskrift. Konungens vagn hade visserligen passerat förbi, men hans majestät befallde, att den skulle stanna samt sände en lakej till mig med befallning att jag skulle aflämna min ansökan till kammarherren, som åkte i den efterföljande vagnen.

Detta skedde, och kammarherren tillsade mig, att följande dag infinna mig på slottet för att mottaga svar. Vid inställelsen underrättades jag om, att hans majestät befallde mig till audiens å en dag, som framdeles skulle bestämmas, hvarefter kammarherren lämnade mig pengar till mitt uppehälle med tillkännagifvande att jag, så ofta jag komme i behof af mera, hade att anmäla mig hos honom.

Efter trenne veckors daglig uppvaktning slog för mig den betydelsefulla timmen, då jag inkallades till konungen. I denna stund grämde det mig djupt, att jag ej kunde yttra mig på franska språket utan nödgades begagna mig af tolk.

I möjligaste korthet framställde jag hur jag för snart fjorton år sedan, då hans majestät ännu var kronprins, vågat anhålla om beskydd för att på den civila tjänstemannabanan få inträda å någon passande tjänst, sedan min ålder ålagt mig att lämna krigstjänst. Jag åberopade konungens vid detta tillfälle gifna nådiga förord, äfvensom att jag några år därefter äfven varit lycklig att från konungens hand erhålla nådig föreskrift till ordföranden i spannmålsdirektionen, att jag måtte inom det verket blifva placerad. Detsamma upphörde dock kort därefter, och jag befann mig nu i yttersta förlägenhet om uppehälle för mig och min åldriga maka.

I detsamma afbröt hans majestät mig med den enkla frågan hur mycket jag behöfde till mitt uppehälle, men hur enkel den än var, gjorde den mig dock brydd och förlägen.

Jag hade hvarken haft lyckan att få uppoffra mig för fosterlandet och därigenom göra mig förtjänt af belöning, ej heller kunde jag beräkna en tjänstetid, som berättigade mig till pension, utan trodde mig endast kunna anropa medlidandet, samt att detta ej kunde visas från någon annan fond än konungens enskilda kassa.

Jag bäfvade alltså tillbaka för att nämna någon hög siffra och svarade därför att för min egen del skulle jag försöka att lifnära mig med 100 riksdaler banko om året. Jag ämnade tillägga några ord om min hustru m. m., då den uttalade summan genast upprepades af tolken, och i samma ögonblick bifölls af konungen.

Detta förstummade mig så, att jag hvarken kunde eller vågade förklara att denna summa, delad af min maka, visserligen vore en hjälp, men dock icke motsvarade behofvet, och i detsamma upphörde audiensen.

Följande dag, ännu icke tjugufyra timmar efter företrädet, höll jag i min hand ett dokument som tillförsäkrade mig en gratifikation å 100 riksdaler banko ur bestämd fond.

Hur jag begagnat ett dyrbart tillfälle att måhända för alltid befrias från de svåraste husliga bekymren, har jag nu här skildrat. Visst är dock, att om jag, vid konungens fråga angående mitt penningbehof, öfverlämnat åt hans majestät själf att bestämma siffran samt förklarat mig oberättigad att i min egenskap af tiggare vid tronen, bestämma någon viss summa, så hade denna blifvit minst fördubblad, synnerligast som det af mina inlämnade

handlingar framgick, att jag ägde familj.

Jag skulle då hafva kunnat i det närmaste betäcka de årliga utgifterna, så vida vi lefvat till ytterlighet sparsamt och indraget.

Nu däremot, då jag ej förmår återkalla det för alltid flydda, lyckliga tillfället, återstår mig ej annat än dagligen prisa försynen, som genom en god konung lättat bekymren, samt med tålamod bära den börda som ännu trycker skuldrorna och besinna, att aftonen nalkas, då bördan aflyftas och hvilan får njutas.

Så har jag nu ändtligen efter mångårigt sträfvande till ett stadgadt, jordiskt välstånd uppnått en gräns, öfver hvilken icke en gång tanken vågar höja sig, och om jag befinner mig på en ståndpunkt, där jag hvarken är hvad jag kunnat vara eller har hvad jag kunnat hafva, så är och har jag dock mycket i lugnet och friden samt medvetandet att ej uppsåtligt hafva motarbetat en lycklig ställning.

Och om mina bemödanden att förhjälpa mina söner in på goda vägar skymmes af en god moders ojämförligt större förtjänster, så delar jag dock tryggt med henne den, att utan något besinnande hafva uppoffrat allt, när jag därigenom kunnat bereda mina söners väl och bästa. Och med glädje och tacksamhet kan jag gifva dem det vitsordet, att de å sin sida, modigt hafva kämpat mot brist och fattigdom, och steg för steg arbetat sig fram mot en tryggad framtid.

Jag och mina söner sutto fordom kring skolbordet för att inhämta kunskaper. Nu äro de spridda på stort afstånd, men hur ovissa vi än äro om att någonsin få återse hvarandra, finns det dock intet som hindrar oss att mötas i tankarna. Låt oss i dem djupt fästa den sanningen, att det gifves ett stort och heligt samband mellan förgängelsen och odödligheten, och att ingen kan tillägna sig den senares förhoppningar, som ej lefvat nyttig, älskvärd och god. Med öfvertygelsen härom, låt oss flitigt arbeta på vår bostad i den nya världen, att vi där måtte få mötas för att aldrig mera skiljas åt!

Skrifvet år 1835 i mitt 78:de lefnadsår.